

ETT NYTT HÖGSKOLEVERK

SOU 1994:153

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Ref KB

Occ

SOU

Statens offentliga utredningar

1994:153

Utbildningsdepartementet

Ett nytt högskoleverk

RUT 93

Delbetänkande av Utredningen om uppföljning av 1993 års
universitets- och högskolereform (RUT 93)
Stockholm 1994

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 90 90

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.
- En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Regeringskansliets förvaltningskontor
Arkiv- och informationsenheten
103 33 Stockholm
Fax: 08-790 09 86
Telefon: 08-763 24 81

Statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet

Med stöd av regeringens bemyndigande den 22 december 1993 tillkallade chefen för Utbildningsdepartementet samma dag direktören vid Riksbankens jubileumsfond Dan Brändström som särskild utredare med uppdrag att göra en uppföljning av 1993 års universitets- och högskole-reform (dir 1993:143; U 1994:01). Direktiven återges som bilaga 1 till detta betänkande. Utredningen har antagit namnet RUT -93.

Byråchefen Ewa Ståldal förordnades den 1 februari 1994 att vara sekreterare åt RUT -93. Departementsrådet Hans Strandell och direktören Sonja Dahl har sedan november 1994 varit förordnade att såsom sakkunnig respektive expert biträda utredningen.

Genom beslut den 27 oktober 1994 gav regeringen RUT -93 tilläggsdirektiv att bl a se över uppgifter och struktur för de centrala myndigheterna inom den högre utbildningens område (dir 1994:126). Samma dag tillkallades generaldirektören Erland Ringborg som sakkunnig. Tilläggsdirektiven återges som bilaga 2 till detta betänkande.

Utredningen har i den nyss nämnda frågan haft överläggningar med Högskoleförbundet samt med närmast berörda myndigheter och organisationer.

Utredningen får härmed överlämna delbetänkandet (SOU 1994:153) Ett nytt högskoleverk. I arbetet med betänkandet har förutom under-tecknade deltagit Strandell.

Stockholm i januari 1995

Dan Brändström

Erland Ringborg

Innehållsförteckning

1	Utgångspunkter	7
1.1	Bakgrund	7
1.2	Problembilden	8
1.3	Sammanfattande bedömningar	10
2	Uppgifter på central nivå	15
2.1	Serviceuppgifter: antagning m.m.	15
2.2	Uppföljning och utvärdering	17
2.3	Frågor om examensrätt m.m.	21
2.4	Bevakning, analyser, utredningar	22
2.5	Forskning om högskolan	23
2.6	Årlig rapport	24
2.7	Utvecklingsinsatser	24
2.8	Medelsfördelning och samordning	26
2.9	Ekvivalering; frågor om internationellt tillgodoräknande	28
2.10	Information	28
2.11	Besvär m.m.	30
2.12	Sveriges Lantbruksuniversitet	31
2.13	"Annan" eftergymnasial utbildning	32
3	En ny organisation	33
3.1	Uppgifter och ansvarsområden	33
3.2	Det nya verket	34
3.3	Genomförande	36

Bilagor

<i>Bilaga 1</i>	Kommittédirektiv	39
<i>Bilaga 2</i>	Tilläggsdirektiv	43
<i>Bilaga 3</i>	Sammanställning av de fem berörda myndigheternas uppgifter enligt instruktioner	47
<i>Bilaga 4</i>	Organisation, ekonomi och personal m.m. vid de fem berörda myndigheterna	51
<i>Bilaga 5</i>	Utdrag ur VHS' förstudie september 1994	59

1 Utgångspunkter

1.1 Bakgrund

Redan några veckor efter maktskiftet hösten 1991 presenterade Utbildningsdepartementet förslag om en reformering av den centrala högskoleadministrationen. En huvudpunkt i förslaget avsåg nedläggning av Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ). Förutsättningarna för en sådan reform var gynnsamma, både sakligt och psykologiskt. Under den gångna mandatperioden hade riksdagsbeslut ryckt undan grundvalarna för två av UHÄ:s huvuduppgifter. Ordningen med centrala utbildningsplaner hade avskaffats, och en planeringsordning hade införts, som innebar att högskolornas anslagsframställningar skulle gå direkt till Utbildningsdepartementet utan någon prövning på verksnivån. Till detta kom UHÄ:s svårigheter att hävda sig i dialogen med departementet, som hade bidragit inte bara till att försvaga verket internt utan också till att undergräva dess position både inom och utom högskolan.

Det reformpaket som presenterades byggde på två enligt vår mening riktiga grundtankar: Dels markerades att en del av de kvarvarande verksuppgifterna avsåg service till högskolorna, och att regeringen ville skapa en organisation som var anpassad till detta. Dels betonades att en nationell utvärdering av högskolornas verksamhet måste vara en nyckelfunktion i det nya, decentraliserade systemet. Problemet var – och är – att alla de uppgifter, som hade fullgjorts av UHÄ, inte lät sig enkelt inordnas i någondera av service- och utvärderingsfällorna. Dessutom eftersträvade departementet att göra den nya servicemyndigheten så litet myndighetslik som möjligt och samtidigt att begränsa den nya utvärderingsmyndighetens uppgifter och storlek. Det hela ledde till en organisation, som inte har visat sig särskilt kraftfull.

Fem myndigheter berörs direkt av våra direktiv: Kanslersämbetet, Rådet för forskning om universitet och högskolor, Rådet för grundläggande högskoleutbildning, Verket för högskoleservice (VHS) samt Överklagandenämnden för högskolan. En sjuätte, Avskiljandenämnden för högskolan, berörs indirekt genom att den kanslimässigt replierar på Överklagandenämnden. I bilaga 3 redovisas de delar av de fem först-

nämnda myndigheternas instruktioner som behandlar deras ändamål och uppgifter. I bilaga 4 ges en översikt över myndigheternas verksamhet, resurser och organisation budgetåret 1993/94.

1.2 Problembilden

Saknade samband

Den uppdelning av ansvaret för olika uppgifter, som genomfördes den 1 juli 1992, har med all säkerhet inneburit vissa fördelar för i första hand de mindre myndigheterna, som var och en kunnat anpassa sina arbetsformer efter sin avgränsade uppgift. Men samtidigt är enligt vår mening arbetsfördelningen i vissa avseenden sådan, att den måste ifrågasättas.

Det mest iögonenfallande exemplet är att ansvaret för uppföljning och statistik ligger på VHS, skilt från Kanslersämbetets utvärderingsuppgift. Vi har förståelse för tanken, att utvärderingen ställer andra krav på insikter och förankring i vetenskapssamhällets värdesystem än en mera "byråkratisk" insamling av data. Men vi menar att den uppdelning mellan en kvantitativt och en kvalitativt inriktad ansats i uppföljning och utvärdering, som den nuvarande organisationen bäddar för, inte bidrar till att ge en helhetsbild av högskolans verksamhet.

Vi ser också klara paralleller mellan Kanslersämbetets insatser för kvalitetsutveckling och det arbete som utförs av Rådet för grundläggande högskoleutbildning. Såväl Kanslersämbetet som VHS och det nyssnämnda rådet har vidare uppgifter när det gäller att följa den internationella utvecklingen inom högskolans område och främja internationell rörlighet. Även Rådet för forskning om universitet och högskolor har en bred internationell kontaktyta, och den långsiktiga uppbyggnad av kunskaper om och kring högskolan, som bedrivs i detta råds regi, har kopplingar till både utvärdering och utveckling.

Koncentration till departementet

Det är givet att en dynamisk högskolepolitik måste sätta sin prägel på det ansvariga departementets arbete, inte minst i samband med övergången till en ny organisation och ett nytt styrsystem. Självfallet måste också varje departementsledning kunna utnyttja resurser inom sitt departement för att ta fram underlag för åtgärder och ställningstaganden. Men inom högskolans område har de senaste åren nästan alla utredningar och

allt arbete med att ta fram underlag för politiska åtgärder och beslut bedrivits inom Utbildningsdepartementets ram. Också när arbetet formellt haft kommittéform har det reellt varit integrerat i departementets löpande verksamhet. Vidare har medel för en rad olika särskilda ändamål fördelats till högskolorna i former som inneburit att även beslut av relativt detaljerad karaktär fattats på den politiska nivån. Även i andra avseenden har departementet blivit mera operativt. Ett exempel är det omfattande och komplicerade beräkningsarbete, som det nya resurstilldelningssystemet förutsätter och som i dag måste fullgöras i departementet.

Internationellt sett är det ingalunda ovanligt att ministerier, som då är av en helt annan storlek än ett normalt svenskt departement, har omfattande beslutsbefogenheter och verkställighetsuppgifter. Utvecklingen inom högskoleområdet strider emellertid mot en svensk förvaltnings-tradition, som vi anser vara av stort värde: relativt små departement, som bara hanterar den direkt politiska berednings- och beslutsprocessen, och fristående centrala ämbetsverk, som både tar fram underlag till departementen och medverkar i genomförandet av åtgärder som initieras politiskt. Denna tradition kan naturligtvis ifrågasättas, men det är vanskligt att – som skedde 1992 för högskolans del – överge den för en sektor isolerat.

Den koncentration till departementet, som blivit följden, försämrar enligt vår mening förutsättningarna för en öppen och allsidig diskussion kring olika alternativ och minskar den politiska ledningens faktiska handlingsfrihet. Samtidigt ökar den risken för att olika frågor blir – eller upplevs som – politiserade i ett berednings- eller verkställighetsskede, när det inte bör vara fråga om bedömningar av politisk karaktär.

Tomrum på verksnivå

Mycket av underlagen för politiska beslut tas i det svenska systemet fram i samverkan mellan ämbetsverk eller andra expertmyndigheter. För snart sagt varje sektor finns en central myndighet som kan företräda sitt område i ett sådant samspel och som ofta också har ett allmänt ansvar för att göra bedömningar för sektorns räkning av utvecklingen i omvärlden och i samhället i stort. Detta slag av kompetenscentrum på central myndighetsnivå saknas i dag för högskolans del, vilket enligt vår mening negativt påverkat möjligheterna att hävda högskolans intressen i det tvärspektoriella "spelet" inom statsförvaltningen. Ett näraliggande exempel på detta är de brister i kopplingen mellan gymnasieskola och högskola, som vi i dag kan konstatera. På den politiska nivån har man

inte mäktat se de samlade konsekvenserna av sina olika beslut, och på verksnivån har någon företrädare för högskolan av tillräcklig tyngd inte funnits.

Dubbla budskap

VHS´ ställning som myndighet har satt gränser för dess möjligheter att utveckla en serviceorganisation omfattad med förtroende av högskolorna. När verksledningen väckte tanken på en styrelse bestående av högskoleföreträdare, avvisades detta av departementet, därför att en sådan ordning inte var förenlig med regeringens syn på inflytande för "kunderna" i verksstyrelser. Samtidigt eftersträvade departementet att begränsa VHS´ myndighetsuppgifter. Exempelvis var det en ambition att inte låta verket fördela några medel till högskolorna, även när ändamålen för medlen anknöt till uppgifter som VHS hade.

Den förstudie, som VHS lämnade i september 1994 och vars förslag sammanfattas i bilaga 5, illustrerar svårigheterna att förena en anslagsfinansierad myndighetsfunktion och en uppdragsfinansierad servicefunktion i en och samma organisation. Spänningarna inom en sådan organisation blir för stora, och båda funktionerna blir lidande av att inte kunna utvecklas på sina villkor.

När Sekretariatet för utvärdering under universitetskanslerns ledning inrättades, stod – som framgick av benämningen – utvärderingsuppgiften i fokus. Ett år senare ändrades benämningen till Kanslersämbetet. Samtidigt fick myndigheten också uppgiften att "främja" högskoleutbildningens kvalitet. Vi anser att denna glidning i synen på den ursprungliga utvärderingsmyndighetens funktion – och de konsekvenser den fått för Kanslersämbetets planering av sin verksamhet och sätt att använda sina resurser – har bidragit till att skapa osäkerhet om ämbetets roll inom högskolesystemet.

1.3 Sammanfattande bedömningar

Vårt uppdrag inrymmer tre huvudfrågor:

1. Vilka uppgifter inom högskoleområdet skall över huvud taget ankomma på central myndighet?
2. Kan uppgifter föras över från departements- till verksnivån?
3. Hur skall myndighetsuppgifterna organiseras?

Mot bakgrund av de olägenheter i den nuvarande ordningen, som vi sammanfattat, ger vi följande principiella svar på de tre frågorna.

Fråga 1

Ordningen med en statlig servicemyndighet får ses som ett, kanske nödvändigt, övergångsskede till den ordning som enligt vår mening nu bör förverkligas: att högskolorna själva – och då avser vi i tillämpliga delar också de icke statliga högskolorna och deras huvudmän – får bedöma behovet av central service till sin verksamhet och ta ansvar för att upprätta, finansiera och administrera den organisation som kan behövas för att tillgodose detta behov.

Vad som skall vara centrala myndighetsuppgifter på högskoleområdet måste enligt vår uppfattning bestämmas av vad riksdag och regering – utifrån de gällande principerna för styrning av högskolesystemet – definierar som **nationella intressen**. Det blir då fråga om antingen uppgifter, som svarar mot behov eller intressen hos statsmakterna eller andra centrala aktörer, eller också uppgifter, som grundas på att statsmakterna har ett ansvar för att allmänhetens eller enskilda individers behov, intressen eller rättigheter blir tillgodosedda. Med denna utgångspunkt ser vi fyra slag av myndighetsfunktioner:

1. att förse de politiskt ansvariga med underlag för bedömningar och beslut och att medverka i förverkligandet av politiskt beslutade anordningar eller åtgärder,
2. att företräda högskolan i kontakter och samarbete med företrädare för andra sektorer på nationell, icke-politisk nivå,
3. att betjäna allmänheten och enskilda individer inom områden som förutsätter nationell överblick eller samordning samt
4. att värna om enskildas rätt inom och i förhållande till högskolesystemet.

Vad som är serviceuppgifter och vad som är myndighetsuppgifter blir med vårt synsätt beroende av vilka som utgör den **primära** målgruppen. Allt som i första hand görs för högskolorna betraktar vi således som service till dessa, även om det i någon mening också är av nationellt intresse, t ex därför att det ytterst gäller service till enskilda. I analogi härmed ser vi som uppgifter för en central myndighet allt som i första hand är riktat till politiska beslutsfattare eller andra nationella aktörer, till allmänheten eller till enskilda, även om också högskolorna i många fall kommer att kunna dra nytta av det som görs. Vissa uppgifter kan lätt hänföras till endera kategorin. Beträffande andra uppgifter blir det en avvägning, om perspektivet "nationellt intresse" eller perspektivet "högskoleservice" skall väga tyngst.

I VHS' förstudie pekas på flera nationella uppgifter, som på uppdrag och mot ersättning skulle kunna fullgöras av ett för högskolorna gemensamt organ. Vi anser en sådan utveckling fullt möjlig. I avvaktan på att

en samverkansorganisation för högskolorna byggs upp och stabiliseras vill vi emellertid inte aktualisera en ordning av detta slag. Till en början bör således enligt vår uppfattning samtliga uppgifter, som definieras som nationella intressen, också utföras av en central myndighet.

Fråga 2

Det viktigaste att göra i fråga om förhållandet mellan departement och verk är enligt vår mening att skapa en organisation på verksnivå som kan utföra utredningar, analyser och annat arbete som underlag för den politiska berednings- och beslutsprocessen, som kan medverka i uppföljningen av politiska beslut och som vid behov också kan svara för samordningsuppgifter. På så sätt kan Utbildningsdepartementets roll renodlas till att avse beredning och verkställande av politiska beslut.

Det är enligt vår mening också en fördel om samtliga statliga högskolor har samma ställning i förhållande till verksnivån respektive den politiska nivån. Vi tar därför upp frågan om Sveriges Lantbruksuniversitetets ställning inom högskolesystemet.

Fråga 3

I våra direktiv sägs att arbetet skall inriktas på att skapa en sammanhållen central högskolemyndighet. Vi vill stryka under att det här är fråga om mera än en administrativ rationalisering. Vad det gäller är enligt vår uppfattning att skapa ett expertorgan för högskolefrågor, som kan avlasta departementet och som kan fylla ut det vacuum som finns när det gäller dels högskolesektorns samspel med andra sektorer, dels tillvaratagande av allmänhetens och enskildas intressen inom och i förhållande till högskolesystemet.

Samtidigt måste givetvis en ny central myndighet byggas på dagens villkor. Det är inte tal om att återupprätta vare sig en "allsmäktig" kansler eller ett nationellt planerande och överprövande UHÄ. Det är inte heller tal om att i något avseende rubba den ansvarsfördelning mellan statsmakterna och högskolorna, som skapats genom de senaste årens reformer. Högskolornas frihet när det gäller utbildningens innehåll och organisation, dimensioneringen av olika utbildningar och användningen av tillgängliga resurser har varit en given utgångspunkt för vårt arbete – liksom det nya systemet för resurstilldelning och planeringsordningen, där högskolorna för en budgetdialog direkt med departementet. Men för att det nya styrsystemet skall kunna fungera enligt intentionerna

behöver regeringen enligt vår mening ett starkare stöd och bättre instrument på verksnivån. Vi är också övertygade om att även dagens mera självständiga högskolor är betjänta av ett organ som – utan att föra högskolornas talan – kan främja och företräda högskolesektorns intressen på det nationella planet.

2 Uppgifter på central nivå

Med de utgångspunkter som vi redovisat i kapitel 1 går vi nu igenom de uppgifter beträffande högskolan som i dag är – eller enligt vår mening bör vara – aktuella på central nivå under Utbildningsdepartementet. Först diskuterar vi vilka av dagens VHS-uppgifter som bör ses som service till högskolorna och alltså inte bör ankomma på någon myndighet. Därefter diskuterar vi de centrala myndighetsuppgifterna och en del frågor i anslutning till dem.

2.1 Serviceuppgifter: antagning m.m.

Fyra grenar av VHS' verksamhet finansieras i dag med medel från högskolor och fullgörs på uppdrag av dessa, nämligen antagning, upphandling, juridisk service samt service i fråga om ADB och administrativ utveckling. I VHS' förstudie förordas att det i fortsättningen skall ankomma på högskolorna själva att bedöma behovet av och ta ansvar för centrala insatser inom dessa områden.

När det gäller juridik-, ADB- och AU-servicen ser vi inga problem i sammanhanget. Vad beträffar upphandling har vi noterat att upphandlingsenheten inom VHS – liksom sin föregångare Utrustningsnämnden för universitet och högskolor – har uppdrag också utanför högskolan och att farhågor har framförts för att detta skulle försvåras vid en ändrad organisation. VHS träffar på eget initiativ bl.a. ramavtal för avrop – ca 30 stycken – på olika produkter. Många av avtalen gäller för hela statsförvaltningen. Vi utgår emellertid för vår del från att den kompetens inom upphandlingsområdet, som kan komma att föras över till en ny organisation i högskoleregi, även i fortsättningen skall kunna utnyttjas också för uppdrag från andra sektorer. Möjligheterna att även fortsättningsvis teckna ramavtal för hela statsförvaltningen bör uppmärksammas i det fortsatta arbetet med en ändrad organisation.

När det så gäller antagningen är bilden något mer komplicerad. Varje högskola har i dag det fulla ansvaret för antagning till sina utbildningar, inom de ramar som högskolelagen och högskoleförordningen ger. Behörighetskraven och urvalskriterierna har de senaste åren blivit betydligt

mera differentierade, både mellan olika utbildningar och mellan olika högskolor. Det har samtidigt rått enighet om att inom vissa områden fortsätta med en samordnad antagning på i princip samma sätt som tidigare föreskrevs i centrala bestämmelser, och högskolorna har slutit avtal med VHS om en sådan ordning. Dock finns det anledning att anta att olika högskolors strävanden att närma antagningen till utbildningen – i förening med det nya betygssystemet och den nya studieorganisationen i gymnasieskolan, som båda gör ett meritvärderings- och urvalsförfarande av traditionellt slag svårare – kommer att minska intresset för en samordning.

I utredningens tilläggsdirektiv markeras behovet av en nationell ordning i fråga om tillträde till högskolan, som är överblickbar för den enskilde och tillgodoser kravet på rättssäkerhet. Vi anser att detta i första hand måste åstadkommas genom förändringar i reglerna för behörighet och meritvärdering. Utredningen återkommer i annat sammanhang till frågan om förändringar i högskoleförordningen i detta syfte.

Beträffande antagningen gör vi bedömningen att en av regeringen föreskriven central antagning förutsätter en ökad reglering av studieorganisatoriska frågor. De enda centrala bestämmelser i detta avseende, som existerar i dag, finns i examensordningen. Den ger högskolorna stor frihet när det gäller innehållet i och organisationen av utbildningen för olika examina, och den ger inte en meningsfull grund för att centralt fastställa "sökalternativ". Vi utgår från att det är ett nationellt intresse att bevara denna frihet för högskolorna att organisera sin utbildning. Vi anser det därför uteslutet att återinföra föreskrifter om en central antagning.

Enligt vår mening finns det från nationell synpunkt i första hand två skäl för en samordnad antagning: 1. Den underlättar den enskildes kommunikation med högskolesystemet som helhet genom att ansökningar till olika högskolor och utbildningar kan lämnas in på ett ställe. 2. Den gör det möjligt att undvika dubbelantagningar med därav följande problem för både högskolorna och dem som har sökt flera utbildningar.

Den enskilda högskolan har rimligen ett intresse av att utnyttja sin utbildningskapacitet fullt ut. Det finns därför anledning att tro att högskolorna kommer att vilja organisera en "clearing" inom mera eftertraktade utbildningsområden. Vad beträffar enskildas kommunikation med högskolesystemet behövs enligt vår mening i första hand en samlad och lättillgänglig information om utbildningsutbudet, som ger presumtiva studenter underlag för att jämföra olika utbildningar och högskolor. I övrigt har vi konstaterat att högskolor, som önskar individualisera

antagningen och anpassa den efter sökt utbildning och högskola, inte är intresserade av någon samordning ens av ansökningsproceduren.

Sammanfattningsvis bedömer vi att samordningsinsatser i fråga om antagning i första hand bör ses som en högskoleangelägenhet och alltså inte vara en uppgift för den centrala myndigheten. I den mån statsmakterna anser det angeläget att tillgodose de nationella intressen vi nyss antytt, får det ske genom uppdrag till högskolorna, som sedan får finna lösningar inom ramen för den samverkansorganisation, som vi förutsätter kommer till stånd. Utredningen kommer att överväga denna fråga närmare i sitt arbete med förslag till ändringar i tillträdesreglerna.

Vad vi nu sagt innebär ingalunda att den nya myndigheten inte måste ägna sig åt tillträdesfrågorna. Vi har nyss nämnt vikten av nationell information om utbildningsutbudet, och vi återkommer till det under 2.8. Under 2.2 kommer vi till den centrala myndighetens uppföljnings- och utvärderingsroll, som måste innefatta bl a behörighets- och urvalsreglernas tillämpning. Beroende på vad de fortsatta övervägandena om tillträdesreglerna leder till kan det också bli aktuellt med andra uppgifter inom detta område för den nya myndigheten. Slutligen anser vi det självklart att det är en myndighetsuppgift att svara för det särskilda nationella urvalsinstrument, som högskoleprovet utgör. Vi förordar alltså att den nya myndigheten övertar denna uppgift från VHS.

2.2 Uppföljning och utvärdering

En fortlöpande uppföljning av högskolornas verksamhet, resursanvändning och resultat liksom en systematisk utvärdering genom studier och granskningar av olika utbildnings- och forskningsområden, problem eller högskolor är oundgängliga som underlag för åtgärder och utvecklingsinsatser både nationellt och vid högskolorna. Uppföljningen lägger en grund för fördjupningar inom utvärderingens ram.

Vi har redan pekat på det olyckliga i den organisatoriska åtskillnaden mellan VHS' uppföljning och Kanslersämbetets utvärdering. Den förra har hittills haft en renodlat kvantitativ inriktning, den senare en renodlat kvalitativ. Detta torde ha sin bakgrund i att å ena sidan datainsamling, å andra sidan vetenskapligt förankrad utvärdering ställer skilda krav på kompetens och arbetssätt. Dessa krav måste emellertid enligt vår bestämda mening kunna tillgodoses inom ramen för en och samma centrala myndighet. I den nya myndigheten bör inte bara uppföljningen och utvärderingen länkas samman utan också de kvantitativa och de kvalitativa perspektiven i uppföljning och utvärdering integreras med varandra, så att en helhetsbild av högskolan och dess verksamhet kan presenteras.

Det är viktigt att statsmakter, allmänhet och högskolor snabbt får tillgång till grundläggande data om studenter, studieresultat, ekonomi etc, något som VHS' uppföljningsprogram syftar till att tillgodose. Men det är enligt vår uppfattning lika viktigt att högskolornas verksamhet följs upp allsidigt och på ett sådant sätt att det ger en bild av hur den lokala friheten utnyttjas i förhållande till olika politiskt givna mål, ramar, regler och riktlinjer. Den nyss nämnda tillämpningen av nationella tillträdesregler är här ett exempel. Ett annat avser jämställdheten. Enligt särskilda direktiv skall alla utredare redovisa de jämställdhetspolitiska konsekvenserna av sina förslag. Vi vill här peka på de möjligheter att bevaka utvecklingen i detta avseende vid högskolorna, som en mera aktiv uppföljning ger. Den nya myndigheten bör här inledningsvis samråda med Arbetsgruppen (U 1992:E) för jämställdhet i högre utbildning och forskning, den s k JÄST-gruppen.

I fråga om utvärdering är det självklart väsentligt att utbildningens och forskningens allmänna kvalitet granskas och bedöms i ett internationellt perspektiv, något som betonades i förarbetena till den nuvarande ordningen och som legat till grund för Kanslersämbetets utvärderingsinsatser. Men det är enligt vår mening lika väsentligt att utvärderingen också avser olika processer och strukturella förhållanden inom högskolan och i dess samspel med samhälle och arbetsliv.

Vi vill alltså stryka under att den nya myndigheten i sin uppföljning och sin utvärdering måste ha ett betydligt bredare angreppssätt och en betydligt vidare intressesfär än vad VHS och Kanslersämbetet hittills har haft – och deras uppdrag har givit grund för. Mot bakgrund av att de båda myndigheternas arbete hittills koncentrerats på grundutbildningen vill vi här betona, att den nationella uppföljningen och utvärderingen av högskolan i princip måste innefatta också forskningen och forskarutbildningen samt det konstnärliga utvecklingsarbetet. En annan sak är att högskolemyndigheten givetvis när det gäller forskningen bör samverka med bl a forskningsråd och akademier och utnyttja de studier och "peer reviews" av olika vetenskapsområden, som dessa låter göra.

I den centrala myndighetens uppföljnings- och utvärderingsansvar måste ligga en befogenhet att begära de uppgifter och den medverkan i övrigt från högskolorna, som behövs för att det nationella uppdraget skall kunna fullgöras. Vidare måste myndigheten ha rätt att meddela de närmare föreskrifter och anvisningar som behövs för tillämpningen av grundläggande förordningar från regeringen.

De lokala studieregistrarna är av grundläggande betydelse för statistik och för redovisning av studier och studieresultat i övrigt, bl a som grund för resurstilldelning. Den nya myndigheten bör naturligt kunna genom tillämpningsföreskrifter svara för stora delar av den reglering som i dag

sker genom förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m m vid universitet och högskolor. Detta skall självfallet inte innebära någon ökad rapportering eller större administrativ belastning på högskolorna. Det är en mer rationell och sammanhållen ordning för rapportering och redovisning som behövs.

VHS har ett särskilt uppdrag att utveckla ledningsinformationssystem för högskolan. Detta uppdrag, vars resultat blir av stor betydelse för både lokala och nationella uppföljningsrutiner, bör föras över till den nya centrala myndigheten.

Resultatredovisningen inom högskolan bör enligt vår mening i väsentligt högre grad än hittills inriktas på verksamhetens effekter för individ och samhälle. För det ändamålet behövs anvisningar som kompletterar regeringens föreskrifter och Riksrevisionsverkets allmänna anvisningar och rekommendationer. Det bör ankomma på det nya verket att medela sådana anvisningar i anslutning till uppföljningen och utvärderingen. Vi vill understryka att detta inte på något sätt rubbar det förhållandet, att varje högskola har ett grundläggande ansvar för sin resultatredovisning.

Nära kopplat till uppföljningen är ansvaret för högskolestatistiken. Den nya myndigheten bör ta över det beställaransvar, som VHS här har. I VHS' förstudie påpekas den komplikation som det innebär för de uppgiftslämnande högskolorna, att ansvaret för högskolestatistiken är skilt från ansvaret för forskningsstatistiken, som ligger på Statistiska centralbyrån (SCB). Vi är inte beredda att nu förorda att den centrala högskolemyndigheten skall ha statistikuppgifter som går utöver högskolans område. Samtidigt är det självklart viktigt att belastningen på högskolorna minimeras. Vi föreslår att SCB och den nya högskolemyndigheten åläggs att samråda i detta syfte.

Till grund för nuvarande Kanslersämbetets tillkomst låg uppfattningen att mångfald i utvärderingsarbetet skulle garanteras genom att skilda slag av vetenskaplig expertis, inom och utom landet, engagerades. Den centrala myndigheten skulle i första hand fungera som beställare samt ställa samman utvärderingsresultat, innefattande sådana från högskolorna. Vi ansluter oss till uppfattningen att den nationella utvärderingen ställer höga krav på vetenskaplig kompetens och förankring inom olika områden och att det därför är nödvändigt att utnyttja kvalificerad expertis från skilda håll. Samtidigt vill vi dock påpeka följande.

För att kunna göra självständiga bedömningar och för att bli omfattad med förtroende från de granskade högskolornas sida måste den centrala myndigheten förfoga över en basorganisation för utvärderingen, som har en sådan bredd och samtidigt ett sådant djup i sin kompetens, att den kan hålla samman detta arbete inom alla de huvudområden som blir

aktuella. Från den synpunkten ifrågasätter vi de nuvarande resurserna för dessa uppgifter inom Kanslersämbetet – deras totala omfattning liksom avvägningen mellan fast och tillfällig personal.

Både uppföljning och utvärdering ger impulser till planer eller konkreta åtgärder för att effektivisera eller på annat sätt förbättra verksamheten. Också uppföljningar och utvärderingar, som i första hand har gjorts för statsmakternas räkning, ger normalt anledning till reflexioner vid en berörd högskola och lägger en grund för utvecklingsinsatser där. I det sammanhanget kan bli a program och åtgärder för att säkra och höja utbildningens kvalitet bli aktuella. I den meningen innehåller med vårt synsätt både uppföljning och utvärdering ett stödande och utvecklande element. Till frågan om den centrala myndigheten skall ha en utvecklingsroll, som går därutöver, återkommer vi under 2.7.

Som vi redan berört måste en viktig funktion hos uppföljningen och utvärderingen vara att kontrollera att högskolorna arbetar i enlighet med de mål och riktlinjer och inom ramen för de regler, som har lagts fast av statsmakterna. Vi förutsätter att brister i detta avseende, som upp-dagas i samband med den centrala myndighetens granskning, normalt kan rättas till inom ramen för en löpande dialog mellan myndigheten och högskolan i fråga. Några sanktionsmöjligheter eller formella befogenheter att gripa in i den enskilda högskolans vardag är vi inte beredda att förorda. En sådan ordning skulle strida mot den syn på värdet av frihet under ansvar och den tilltro till högskolorna, som ligger till grund för det gällande regelsystemet.

Däremot anser vi det ändamålsenligt att den centrala myndigheten får möjlighet att på två olika sätt lägga tyngd bakom sina ord: Dels bör rapporter över iakttagelser och påpekanden kunna ges offentlighet. Dels bör sådana rapporter kunna följas upp med att respektive högskola anmodas att inom viss tid redovisa vilka åtgärder som vidtagits. Ytterst får eventuella kvarvarande problem anmälas för Utbildningsdepartementet och av departementet tas upp i budgetdialogen med den berörda högskolan. I den mån uppföljningen påvisar brister eller oklarheter i det nationella regelverket är det självklart en uppgift för den centrala myndigheten att föreslå regeringen de ändringar som behövs.

Vad vi nu har diskuterat gäller tillämpningen av lagar och förordningar i stort. Utöver den uppföljning, som den centrala myndigheten själv initierar, bör framställningar från enskilda individer, grupper eller sammanslutningar inom högskolan kunna föranleda eller inspirera till insatser från myndighetens sida inom ramen för uppföljningen. Till frågan om möjligheter för enskilda att beivra beslut eller åtgärder återkommer vi under 2.11.

2.3 Frågor om examensrätt m.m.

En form av kvalitetskontroll, som har nära samband med den nationella utvärderingen, gäller prövning av – statliga och enskilda – högskolors rätt att utfärda olika examina. Det kan också bli aktuellt att pröva om utbildningar med enskild huvudman uppfyller krav för att få statsbidrag som högskoleutbildning. Beslut i dessa ärenden tas av regeringen, men Kanslersämbetets granskning och bedömning spelar den avgörande rollen.

Vi ser kvalitetsärenden av detta slag som en given uppgift för den nya myndigheten. Hit måste då också höras att medverka i frågor om utveckling och förnyelse av den nationella examensordningen, t ex om införande av en ny examen eller om förlängning av "normalstudietiden" för en befintlig. Frågor om ändringar i examensordningen måste självfallet avgöras av statsmakterna. Däremot anser vi det fullt motiverat att låta ärenden om tillämpning av examensordningen, dvs om rätt för en högskola att utfärda en viss examen, avgöras av den centrala myndigheten med dess ansvar för utvärdering och kvalitetsbedömning. Vi förordar således att beslut i detta slag av ärenden överförs från regeringen till myndigheten.

Ytterligare en kvalitetsprövningsuppgift blir aktuell för den centrala myndigheten, om ett av regeringens förslag i årets budgetproposition förverkligas, nämligen om rätt att i vissa fall inrätta professorer också vid högskolor utan fakultet eller konstnärligt utvecklingsarbete. Enligt förslaget skall Kanslersämbetet eller den nya myndighet, som kan bli resultatet av våra förslag, pröva om forskningsmiljön vid en högskola är sådan, att högskolan bör ges rätt att inrätta professorer inom ett visst område.

I utredningen (Ds 1993:76) Utlandsstudier och internationella utbildningskontakter påpekades de problem som vållas av att Centrala studiestödsnämnden (CSN), som har att pröva i vad mån studier vid utländska utbildningar skall berättiga till studiemedel, kan göra en annan bedömning av en viss utbildning än VHS och högskolorna gör, när frågan blir aktuell om att tillgodoräkna denna utbildning i Sverige. I utredningen föreslogs att Kanslersämbetet, med sitt ansvar för kvalitetsbedömningar i fråga om läroanstalter och utbildningar i Sverige, skulle fungera som "skiljedomare" i sådana fall. Vi föreslår nu att den nya högskolemyndigheten får i uppgift att – efter samråd med CSN – meddela riktlinjer för CSN:s prövning av utländska utbildningar och att, om nya principfrågor aktualiseras, CSN skall underställa dem högskolemyndighetens prövning.

2.4 Bevakning, analyser, utredningar

I och med att ordningen med en samlad anslagsframställning för högskolan avskaffades, försvann allt ansvar på verksamnivå för att lämna planeringsunderlag för långsiktiga bedömningar från statsmakternas sida och för att bevaka och bedöma högskolans situation behov och möjligheter i ett allmänt samhälleligt och internationellt perspektiv. Detta var inte någon nödvändig konsekvens av att högskolornas eget planerings- och budgetansvar förstärktes, men det blev en bieffekt.

Vi har redan nämnt olägenheten av att underlag för den politiska processen till stor del tas fram inom eller i anslutning till Utbildningsdepartementet. Vi anser att det skulle vara en fördel för högskolepolitiken och högskoledebatten, om ett fristående expertorgan hade i uppgift att från högskolans synpunkt bevaka faktorer och tendenser i samhällsutvecklingen i stort och göra analyser och bedömningar på den grunden, inte minst i det samspel mellan centrala myndigheter och organisationer som är en viktig källa till underlag för de politiska besluten. Vi menar att detta skulle vara en fördel också för högskolorna, därför att det kan finnas aspekter på utvecklingen av högre utbildning och forskning som är viktiga för dem men som inte kommer fram tillräckligt via de enskilda högskolorna och deras budgetdialog med departementet. Vi vill särskilt peka på den roll som en central högskolemyndighet har när det gäller att följa utvecklingen inom statsförvaltningen och de offentliga systemen i stort för att kunna hos regeringen eller vederbörande centrala myndighet aktualisera de problem som här kan uppstå för högskolorna och deras verksamhet.

Samtidigt är det givetvis angeläget att en ny ordning inte utformas så att den på något sätt innebär eller ger intrycket att den centrala myndigheten i detta sammanhang skulle överpröva högskolornas bedömningar eller tala på deras vägnar. Syftet skall enbart vara att ta fram ett underlag som kan vara till nytta för departementets och högskolornas bedömningar och i budgetdialogen dem emellan.

Vi förordar därför att den nya högskolemyndigheten förses med resurser för att kunna fullgöra en självständig bevakningsfunktion och för att kunna göra analyser och utredningar såväl på eget initiativ som på uppdrag av regeringen. Vi ser en sådan roll som ett naturligt komplement till uppföljnings- och utvärderingsuppgiften och de redovisningar och bedömningar som den ger anledning till.

Till utredningsfunktionen bör också kunna kopplas uppgiften att föra förhandlingar inom högskoleområdet. Ett aktuellt exempel på en sådan förhandling, där en central högskolemyndighet enligt vår mening hade

kunnat göra en insats, gäller förhandlingarna med vissa landsting om förstatligande av vårdhögskolor.

Till uppgiften att ge ett allmänt underlag för planering och utveckling av högskolan hör givetvis ett internationellt perspektiv. Mycket av de bedömningar, som vi nyss berört, kommer att göras med det svenska samhällets och den svenska ekonomins internationella beroende och den intensifierade internationella rörligheten och samverkan som förtecken. Det är därför viktigt att högskolemyndigheten får som en uppgift att följa samarbetet på utbildnings- och forskningsområdet i olika internationella organisationer liksom att följa utvecklingen av högre utbildning och forskning i viktigare enskilda länder, allt i syfte att själv skaffa sig och till olika intressenter i Sverige förmedla en bild av trender och perspektiv av betydelse i sammanhanget.

2.5 Forskning om högskolan

Rådet för forskning om universitet och högskolor har, liksom tidigare FoU-byrån inom UHÄ, spelat en viktig roll för den långsiktiga uppbyggnaden av kunskap om högskolan och också haft betydelse för den berörda svenska forskningsens internationella kontakter. De kunskaper, som vinnas genom sådan forskning som rådet stöder, ingår enligt vår mening naturligt i underlaget för bedömningar rörande högskolans utveckling. Vi anser det därför ändamålsenligt att rådet kanslimässigt inordnas i den nya myndigheten – utan att dess uppgifter och arbetssätt därför förändras. Vi är övertygade om att den kompetens rådet och dess kansli representerar kan berika verksamheten inom den centrala myndigheten.

I årets budgetproposition har regeringen föreslagit en besparing på rådets verksamhet och härvid deklarerat att fr o m budgetåret ~~1997~~ 1998 sådan verksamhet, som rådet finansierar, skall tillgodoses genom stöd från andra forskningsfinansierande organ och vägas mot andra angelägna ändamål inom berörda områden.

Forskning om högskolan kan självfallet stödjas och finansieras på en rad olika sätt, t ex av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och Riksbankens jubileumsfond. Vi ser det emellertid som en stor fördel att en myndighet – hittills Rådet för forskning om universitet och högskolor – har ett särskilt ansvar för att se till att kvalificerad forskning på detta område, med anknytning till problem av intresse i högskolepolitiken och högskoledebatten, verkligen kommer till stånd. Vi anser att man – särskilt i det läge som uppstår genom den föreslagna besparingen – bör föra över detta ansvar till den nya centrala myndigheten. Det är

– som förordas i budgetpropositionen – i och för sig rimligt att forskning om högskolan vägs mot andra forskningsändamål och prövas i allmänna vetenskapliga sammanhang. Men det är enligt vår mening också rimligt att den myndighet, som har ett ansvar för att på olika sätt bygga upp och ta fram kunskap om högskolan, har möjlighet att göra detta genom att initiera forskning.

Vi förordar således att den nya myndigheten skall kunna stödja forskning som rör högskolan. Myndigheten får härvid inom ramen för sina resurser göra en avvägning gentemot andra slags insatser för att ta fram kunskap om högskolan – analyser, utredningar, uppföljning och utvärdering. Samtidigt kan hänsyn tas till förekomsten av stöd till forskning om högskolan från andra organ. I det fortsatta arbetet bör närmare övervägas hur den nu föreslagna ordningen bör förverkligas de närmaste budgetåren med avseende på det nuvarande rådets ställning och arbete.

2.6 Årlig rapport

Uppdrag från regeringen till den centrala myndigheten skall naturligtvis redovisas vid den tidpunkt regeringen bestämmer i varje enskilt fall. I övrigt måste myndigheten själv bedöma vilka tidpunkter och former för redovisningar eller förslag till regeringen som är lämpliga. Det finns emellertid skäl för en större rapport en gång per år. I den kan då mera samlat redovisas data och resultat från uppföljning, utvärdering, analyser och utredningar samt bedömningar och förslag som föranleds av dessa. En sådan rapport bör givetvis ges in vid en sådan tidpunkt att den kan beaktas i budgetdialogen mellan departement och högskolor och i arbetet med budgetpropositionen i övrigt.

2.7 Utvecklingsinsatser

Högskolorna och de enskilda lärarna/forskarna har det fulla ansvaret för sin verksamhets innehåll och kvalitet. Statsmakterna ställer upp mål, sätter ramar och värderar det som uppnås men vill i princip inte ta ansvar för eller styra valet av vägar eller metoder för att nå målen. Givetvis kan man – som vi återkommer till strax – tänka sig att särskilda insatser initieras centralt för att utveckla utbildning av visst slag eller för att utveckla högskoleutbildningen i stort i en viss riktning. Man kan också tänka sig att särskilda villkor avseende utbildningens innehåll och former tas in i en högskolas utbildningsuppdrag. Men insatser för att i största allmänhet främja utbildningen och dess kvalitet hör enligt vår

mening, med den ansvarsfördelning som gäller, i grunden inte hemma på den centrala nivån. Särskilt problematiskt tycker vi det att det är, om sådana insatser "blandas samman" med uppdraget att på statsmakternas vägnar kontrollera kvaliteten och resultaten i högskolornas arbete.

Som vi berört i kapitel 1 har Kanslersämbetets huvudinriktning de senaste åren förskjutits mot vad som sammanfattande kan kallas kvalitetsutveckling. Vi har det allmänna intrycket att de kvalitetsdiskussioner vid högskolorna, som Kanslersämbetet initierat och stimulerat, har varit av stort värde i en tid då kraven på effektivitet dominerat den allmänna debatten om högskolornas resurser. Den kvalitetspremie, som varit tänkt att ingå i det nya systemet för resurstilldelning, har naturligtvis här spelat en roll. Om den – som föreslås i årets budgetproposition – tas bort, får varje högskola möjlighet att ägna sig åt kvalitetsfrågorna i de former den finner lämpliga, utan något formellt "tryck" från statsmakterna. Behovet av att systematiskt granska högskolornas program för kvalitetsutveckling, som varit en av grunderna för Kanslersämbetets insatser på detta område, minskar samtidigt. Men utbildningens kvalitet, och högskolornas ambitioner och åtgärder för att säkra och utveckla den, måste givetvis under alla förhållanden vara ett viktigt tema inom den nationella utvärderingen.

Mot denna bakgrund är vi inte beredda att förorda insatser för kvalitetsutveckling som en särskild uppgift för den nya centrala högskolemyndigheten. Vi anser samtidigt att det skulle vara värdefullt om det arbete och den metodutveckling, som Kanslersämbetet inlett, får föras vidare under ytterligare några år med finansiering i särskild ordning. Därefter bör det ankomma på högskolorna att bedöma behovet av centrala insatser inom området och att organisera och finansiera eventuella sådana insatser. Vi föreslår därför att ett utvecklingsprogram, baserat på nuvarande verksamhet vid Kanslersämbetet, organiseras för en treårsperiod. När det gäller hemvist för detta program vill vi ta in en annan befintlig myndighet i bilden.

Utvecklingsinsatser, som rör utbildningens kvalitet, görs också av Rådet för grundläggande högskoleutbildning. Rådets ursprungliga uppdrag avser att stärka undervisningsrollens anseende och grundutbildningens kvalitet genom projektstöd till innovativt utvecklingsarbete, bedrivet av enskilda lärare eller lärargrupper. Rådet kan ses som något av en pedagogiska arbetets motsvarighet till forskningsråden, och dess arbetsformer har också utformats efter mönster av dessas.

En växande del av grundutbildningsrådets uppgifter har kommit att gälla särskilda satsningar från statsmakternas sida på att främja vissa ändamål – aktuella just nu är datorstöd i utbildningen, internationalise-

ring, jämställdhet och miljöutbildning. Vi återkommer under 2.8 till vår syn på insatser av detta slag.

Vad gäller grundutbildningsrådets insatser enligt det ursprungliga uppdraget är vi övertygade om att de verksamt har bidragit till att lyfta fram och stärka högskolans utbildningsfunktion. Det finns emellertid skäl att se också detta som en tidsbegränsad stimulansinsats, syftande till att öka högskoleledningarnas medvetenhet om grundutbildningens problem och deras intresse för att med egna medel stödja utvecklingsarbete. Detta synsätt torde ha legat till grund för regeringens förslag i årets budgetproposition om en relativt drastisk minskning av resurserna för rådet med utgången av budgetåret 1997.

Principiellt har grundutbildningsrådets uppgift samma karaktär som Kanslersämbetets kvalitetsprogram, även om en viktig skillnad är att rådet inte riktar sig till högskolorna utan till enskilda lärare. Vi finner det likväl ändamålsenligt att sambanden mellan dessa båda verksamheter tas till vara. Vi förordar därför att rådet och det nyssnämnda utvecklingsprogrammet sammanförs inom en ny myndighet benämnd Rådet för kvalitetsutveckling i högskolan. Efter en treårsperiod bör detta råds framtid bedömas mot bakgrund av de erfarenheter som vunnits och med en fortsatt verksamhet i högskoleregi som ett alternativ.

Högskolorna har självklart ansvaret för alla insatser för att utveckla kompetensen hos sin personal i olika avseeenden. Mycket av utbildning och utveckling också för högskoleledningarna bör kunna genomföras av högskolorna i samverkan. Samtidigt har statsmakterna ett ansvar för utbildning av och utvecklingsinsatser för sina myndighetschefer. Detta bör enligt vår mening gälla också de särskilda insatser av detta slag, som kan behövas för att ge högskolornas rektorer kunskaper om och insikter i de förutsättningar, som statsmakterna ställt upp för högskolornas verksamhet, och kontakter med den högskolepolitiska diskussionen. De senaste åren har sådana insatser genomförts i regi av Utbildningsdepartementet. Vi anser att detta är en uppgift som naturligt hör hemma hos den centrala högskolemyndigheten, som bl a kan fungera som en "neutral" plattform för diskussioner mellan den politiska ledningen och rektorerna.

2.8 Medelsfördelning och samordning

Högskolornas resurser under Utbildningsdepartementets huvudtitel bör enligt vår mening i så stor utsträckning som möjligt kanaliseras via respektive högskolas anslag i statsbudgeten, vad gäller grundutbildningen inom ramen för det nya systemet för resurstilldelning. Här finns

det ingen uppgift för verksnivån när det gäller fördelning av medlen, men väl – som vi berört under 2.2 – när det gäller att följa upp deras användning.

Statsmakterna bör enligt vår uppfattning vara återhållsamma med särskilda satsningar av olika slag; alltför många källor som kompletterar den reguljära medelsanvisningen skapar en splittrad situation för högskolorna i planering och budgetering. Det är därför en fördel om även särskilda önskemål eller viljeinriktningar från politiskt håll kan tas in i budgetdialogen och tillgodoses inom ramen för uppdragen till högskolorna och de normala anslagen. I den mån statsmakterna trots allt vill göra särskilda satsningar, bör emellertid den centrala myndigheten anförtros att fördela medel enligt de riktlinjer och inom de ramar som angivits politiskt. I vart fall bör det undvikas att mera detaljerade fördelningsbeslut fattas på den politiska nivån. – Ett exempel på en sådan fördelningsuppgift ges i årets budgetproposition, där Kanslersämbetet – eller dess efterföljare – föreslås få fördela medel för tidsbegränsade uppdrag för kulturarbetare knutna till främst naturvetenskaplig, teknisk och medicinsk fakultet.

I den mån det finns behov av rent administrativa samordningsinsatser inom högskoleområdet till följd av nationella beslut eller initiativ, anser vi att också de bör hanteras på verksnivån. Exempelvis förutsätts det beträffande de olika utbildnings- och forskningsprogram i EG-regi, som Sverige deltar i, att det skall finnas ett eller flera nationella kontor för varje program. VHS fullgör i dag denna funktion för ERASMUS m fl program på högskoleområdet, medan det som EU-rådet har motsvarande uppgift för FoU-programmen, som ju också berör Näringsdepartementets område.

Vi anser det givet att den nya centrala högskolemyndigheten skall ta över VHS' roll i fråga om EG-program inom utbildningsområdet. Som anføres i årets budgetproposition bör det i vart fall här blir fråga om ansvaret för högskoledelen – alltså benämnd ERASMUS – av det nya allmänna utbildningsprogrammet SOKRATES samt ansvaret för det pågående programmet TEMPUS med inriktning på Öst- och Centraleuropa.

En rent administrativ funktion fullgörs i dag av VHS när det gäller universitetsdatornätet SUNET, som leds av en styrelse utsedd av högskolans båda rektorskonferenser. Vi anser att ansvaret för SUNET bör ses som en högskoleangelägenhet och att styrelsefunktionen därför bör tas över av högskolorna i samverkan. Detta hindrar inte att särskilda medel kan anvisas för SUNET även i fortsättningen, om det bedöms vara ett nationellt intresse att garantera nätets existens.

2.9 Ekvivalering; frågor om internationellt tillgodoräknande

VHS har i dag genom sin ekvivaleringsenhet väsentliga uppgifter när det gäller att främja internationell rörlighet genom tillgodoräknande av utbildning över nationsgränser. Dels betjänar man enskilda genom att avge utlåtanden om hur deras utländska utbildning förhåller sig till motsvarande utbildning i Sverige samt till kraven i det svenska arbetslivet och – i fråga om gymnasial utbildning – tillträdeskraven i högskolan. Dels fungerar VHS som nationellt organ för tillämpningen av internationella konventioner m m om erkännande eller tillgodoräknande av utländsk utbildning. Dels slutligen svarar verket för information och frågor om tillämpning av EG:s generella direktiv om erkännande av utbildning som krävs för behörighet till olika yrken i medlemsländerna. Alla dessa uppgifter, som torde komma att växa i omfattning och betydelse med Sveriges inträde i EG/EU och den ökande internationaliseringen i stort, bör tas över av den nya högskolemyndigheten.

Vissa bedömningar av utländsk utbildning görs av sektorsorgan som Socialstyrelsen, Sjöfartsverket etc. I utredningen Ds 1993:76 föreslogs att VHS skulle få ansvaret för alla bedömningar av utländsk utbildning, som inte enligt direkta föreskrifter ankommer på annan myndighet. Denna ordning bör enligt vår mening genomföras i samband med verksreformen.

Vi är medvetna om att VHS i dag har kompetens för bedömning av utländsk gymnasial utbildning inte bara inom ekvivaleringsenheten utan också i anknytning till den centrala antagningen. Dessa båda verksamheter kommer enligt vårt förslag att skiljas åt organisatoriskt. Vi utgår ifrån att den nya högskolemyndigheten och det organ i högskoleregi, som kommer att svara för samordningsinsatser i fråga om antagning, kan samarbeta med sikte på att gemensamt utnyttja och utveckla sin kompetens när det gäller att bedöma utländsk gymnasial utbildning.

2.10 Information

Nationell information spelar en viktig roll för allmänhet och enskilda individer i ett decentraliserat högskolesystem. Den nya myndigheten bör få informationsuppgifter av flera olika slag.

För det första bör det vara en uppgift att svara för information om högskolornas samlade utbildningsutbud till ledning för presumtiva studerande. Varje högskola svarar självklart för sin information och

”marknadsföring”, men som vi berört under 2.1 behövs det också en neutral information som ger grundläggande upplysningar om alla högskolor och deras utbildningar. Det är viktigt att denna information blir så fyllig och konkret att den ger reellt underlag för att jämföra olika alternativ. Här behövs enligt vår mening en ambitionshöjning i förhållande till VHS’ insatser hittills, vilka för övrigt inte grundas på något uttryckligt uppdrag i instruktionen utan bara på en formulering i regleringsbrevet för verket.

Mycket av detta informationsbehov bör kunna tillgodoses genom utveckling av den sk ASK-databasen och genom att dess innehåll görs tillgängligt vid gymnasieskolor, högskolor m m över hela landet. Enligt vår mening bör den centrala myndigheten få möjlighet att meddela föreskrifter om högskolornas uppgiftslämnande till databasen eller eljest som grund för den nationella informationen.

Målet måste vara att tillgodose så mycket som möjligt av informationsbehoven med hjälp av datortekniken och skriftligt material. Det är dock viktigt att den nya myndigheten har resurser också för att kunna besvara – muntligt eller skriftligt – allmänna frågor om högskoleutbildning, som inte kan hänföras till en viss högskola.

Vi är medvetna om att många frågor av det nyss nämnda slaget i dag kommer till dem som är ansvariga för den centrala antagningen, och vi inser att det behövs informationsinsatser och -resurser också i anslutning till den samordnade antagning, som kan bli aktuell i fortsättningen. Vi anser det emellertid nödvändigt att en nationell information om utbildningsutbudet garanteras, som är *oberoende* av hur högskolorna väljer att organisera sin antagning till olika utbildningar. Detta kan bara ske om ansvaret läggs på den centrala myndigheten. Vi utgår emellertid från att en rationell samverkan och arbetsfördelning när det gäller information kommer att kunna utvecklas mellan myndigheten och antagningsorganisationen.

För det andra bör det vara en uppgift för den centrala myndigheten att, på den grund som den nämnda nationella informationen naturligt ger, lämna underlag för och medverka i informationen till utlandet om svensk högre utbildning. Denna uppgift bör, i enlighet med förslaget i utredningen Ds 1993:76, fullgöras tillsammans med Svenska institutet, vars information när det gäller utbildning i fortsättningen bör begränsas till att presentera svensk utbildning för utländsk publik.

För det tredje bör det vara en uppgift att – med utnyttjande av den kunskap som ”bevakningen” av andra länder, arbetet med ekvivalering och tillgodoräknande samt administrationen av EG-utbytesprogrammen ger – svara för information i Sverige om utländsk utbildning och förutsättningar för utlandsstudier. Som ävenledes föreslogs i utredningen Ds

1993:76 bör denna uppgift fullgöras tillsammans med CSN, som på grundval av sin hantering av frågor om studiemedel för utlandsstudier har en omfattande kunskap om utländska läroanstalter och utbildningar. Enligt vår mening är det nödvändigt att krafttag tas när det gäller denna informationssamordning. Vi föreslår att ett gemensamt informationsuppdrag till VHS och CSN lämnas omedelbart och att VHS' uppgifter i detta avseende förs över till den nya högskolemyndigheten.

För det fjärde är det fråga om det informationsuppdrag, som VHS har enligt sin instruktion, nämligen att svara för allmän information i samhället om högskolan och dess verksamhet. Hit hör inte minst att i lättillgänglig form presentera data, fakta och resultat från uppföljningen och utvärderingen. Ren forskningsinformation ser vi – med tanke på antalet statliga aktörer i övrigt – inte som någon angelägen uppgift för högskolemyndigheten.

2.11 Besvär m.m.

Formella möjligheter att anföra besvär och få dessa prövade är traditionellt en grundpelare när det gäller enskildas rättssäkerhet i förhållande till statliga myndigheter. Besvärsrätten har de senaste åren begränsats bl a inom högskolans område. Det är i första hand tjänstetillsättningsbeslut och vissa beslut som gäller tillträde till utbildning som kan överklagas. För oss är, med tanke på innehållet i våra tilläggsdirektiv, framför allt det senare området intressant. Vi gör bedömningen att det här finns skäl att vidga besvärsrätten i vissa avseenden. Utredningen återkommer senare med förslag till materiella förändringar i tillträdesreglerna i stort och vi bedömer det vara praktiskt att konkreta förslag också beträffande besvär redovisas i det sammanhanget.

Överklagandenämnden för högskolan har fått ställning som särskild myndighet på grund av de särskilda krav som numera ställs på sammansättningen av organ, som skall avgöra besvärssärenden. Det skall vara fråga om "domstolsliknande" organ, och nämnden har bl a en lagfaren person som ordförande. Detta förhållande motiverar ett bibehållande av nämnden som en särskild myndighet. Samtidigt anser vi att det finns skäl att den nya centrala myndigheten skall tillhandahålla kansliresurser för nämnden – och därmed också för Avskiljandenämnden för högskolan. På så sätt skapas bättre utvecklingsmöjligheter för nämndens nuvarande personal och också möjligheter för den nya myndigheten att mera rationellt utnyttja personal med juridiskt inriktad kompetens för olika uppgifter. Vi erinrar här om vårt förslag under 2.2 om en mer aktiv uppföljning av hur högskolorna tillämpar det nationella regelsystemet.

Som vi berört under 2.2 kan problem och missförhållanden vid en högskola uppdragas inom ramen för uppföljnings- och utvärderingsarbetet och föranleda diskussioner och rättelseåtgärder i anslutning till det. För enskilda finns den formella besvärsrätten, men den är begränsad till frågor som i snävare mening rör enskilds rätt. Med den betydande frihet för högskolorna som föreligger i många avseenden är det inte onaturligt att enskilda studenter eller anställda ibland kan anse sig ha fått sin rätt kränkt eller ha blivit bemötta eller behandlade på ett sätt som kan hävdas strida mot förordningar, intentioner eller uttalanden från statsmakterna, utan att det är fråga om något problem som aktualiserats inom ramen för den nationella uppföljningen eller som kan göras till föremål för besvär. Exempel på detta kan vara frågor om avgifter, som högskolorna tar ut för olika tjänster, när utbildningen i princip skall vara avgiftsfri. En enskild medborgare kan i och för sig alltid vända sig till justitieombudsmannen (JO) i ärenden av detta slag. För JO är det emellertid svårt att ta sig an mera områdesspecifika problem. JO-vägen kan dessutom vara en onödigt omständlig och dramatisk väg för att få ett problem uppmärksammat och löst.

Vi har i detta läge övervägt att föreslå en funktion som "högskoleombudsman", till vilken studenter eller anställda inom högskolan som anser sig orätt eller felaktigt behandlade, skulle kunna vända sig. Vi har emellertid konstaterat att högskolorna visat en beredvillighet att ta itu med lämplighets- och avvägningsfrågor när det gäller behandlingen av enskilda inom högskolesystemet. Principiellt är det naturligtvis också en fördel om problem av detta slag kan ventileras och lösas av högskolorna själva. Vi har därför tagit fasta på att Högskoleförbundet förklarat sig berett att ta upp till behandling principiellt viktiga frågor, som rör enskilda inom högskolan men som inte är av sådan karaktär att de kan tas prövas rättsligt. Vi utgår från att ställningstaganden och uttalanden som görs i ett sådant sammanhang får genomslag i högskolan som helhet och kan bidra till en utveckling av praxis för hur uppkommande enskilda fall skall hanteras. I detta läge föreslår vi inte någon åtgärd från regeringens sida utan anser att erfarenheter av den antydda ordningen bör avvaktas.

2.12 Sveriges Lantbruksuniversitet

Lantbruksuniversitet omfattas i dag av Kanslersämbetets kvalitetsarbete och av delar av det arbete som VHS gör på uppdrag av statsmakterna. Lärare vid universitetet kan få stöd från Rådet för grundläggande högskoleutbildning. Lantbruksuniversitetet köper tjänster av VHS på samma

sätt som andra högskolor, och vissa av dess beslut kan överklagas hos Överklagandenämnden för högskolan. Universitetets medelsbehov behandlas i riksdagen av utbildningsutskottet.

Lantbruksuniversitetets direkta anknytning till jord- och skogsnäringarna har de senaste åren försvagats, och det har utvecklats till ett "miljö- och naturresursuniversitet" med kontaktytor åt åtskilliga håll. Den över jordbrukshuvudtiteln finansierade programbundna försöks- och utvecklingsverksamhet, som var ett huvudskäl till att universitetet vid 1977 års högskolereform bevarades under Jordbruksdepartementet, har numera upphört, miljöfrågorna hanteras sedan några år i Miljödepartementet, och skogsfrågorna har nyligen förts över till Näringsdepartementet.

Sammanfattningsvis finns det en rad skäl för att i samband med en reformering av den centrala högskoleadministrationen knyta Lantbruksuniversitetet närmare till högskolesystemet i stort. Vi förordar därför att Lantbruksuniversitetet skall innefattas i den nya centrala myndighetens ansvarsområde samt föras över från Jordbruksdepartementets till Utbildningsdepartementets huvudtitel.

Samtidigt kan Lantbruksuniversitetets traditioner och spridning över landet motivera vissa särdrag i dess organisation m m. En genomgång av behovet av särbestämmelser för Lantbruksuniversitetet i förhållande till de regler, som gäller för de statliga högskolorna i övrigt, bör enligt vår mening göras i särskild ordning.

2.13 "Annan" eftergymnasial utbildning

Utredningen om kvalificerad eftergymnasial utbildning behandlar främst frågan om sådan eftergymnasial utbildning som på grund av sin karaktär och nära koppling till arbetslivet inte naturligt hör hemma i högskolan. Utredningens förslag väntas under våren 1994. Inte minst på grund av de svårigheter, som kan förutses, att dra en klar gräns mellan högskoleutbildning och annan eftergymnasial utbildning och de samband som under alla förhållanden finns dem emellan, t ex i fråga om information till presumtiva studerande, anser vi övervägande skäl tala för att den eftergymnasiala utbildningen som helhet skall tillhöra ansvarsområdet för den nya centrala högskolemyndigheten. Detta kan föranleda särskilda former för samverkan med arbetslivet inom den nya myndighetens ram.

3 En ny organisation

3.1 Uppgifter och ansvarsområden

Våra överväganden och förslag i kapitel 2 innebär sammanfattningsvis följande.

Vi föreslår att en ny central högskolemyndighet inrättas med – till en början – följande uppgifter:

1. Uppföljning och utvärdering
2. Prövning av frågor om examensordningen och om "godkännande" av läroanstalter
3. Bevakning av faktorer och tendenser i samhället av betydelse för högskolan
4. Bevakning av utvecklingen av högre utbildning och forskning i andra länder
5. Analyser och utredningar på uppdrag av regeringen eller på eget initiativ
6. Årlig rapport till regeringen om uppföljnings- och utvärderingsresultat och om egna bedömningar och förslag
7. Vissa utvecklingsinsatser för högskolerektorer
8. I förekommande fall fördelning av medel för särskilda ändamål
9. Administration av EG-program inom högskolans område
10. Bedömning av utländska utbildningar (ekvivalering); ansvar för information om och tillämpning av EG-direktiv och internationella konventioner om erkännande och tillgodoräknande av utbildning
11. Information om utländsk utbildning – i samverkan med Centrala studiestödsnämnden
12. Allmän information om högskolan och om dess utbildningsutbud, vad gäller information till utlandet i samverkan med Svenska institutet
13. Ansvar för högskoleprovet.

Vi föreslår att den nya myndigheten skall tillhandahålla kansliresurser för Rådet för forskning om universitet och högskolor, Överklagandenämnden för högskolan och Avskiljandenämnden för högskolan, vilka tre myndigheters uppgifter inte förändras.

Vi föreslår att Rådet för grundläggande högskoleutbildning tillsammans med ett utvecklingsprogram, baserat på Kanslersämbetets nuvarande verksamhet i fråga om kvalitetsutveckling, skall ingå i en ny myndighet, benämnd Rådet för kvalitetsutveckling i högskolan. Efter en treårsperiod skall detta råds framtid bedömas utifrån vunna erfarenheter, varvid ett alternativ skall vara att högskolorna i samverkan tar ansvar för en fortsatt verksamhet.

Vi föreslår att samtliga de berörda centrala myndigheternas ansvarsområden skall innefatta samtliga statliga högskolor och att i konsekvens härmed Sveriges Lantbruksuniversitet skall föras över från Jordbruksdepartementets till Utbildningsdepartementets område. Vi uttalar oss också för att även annan eftergymnasial utbildning än högskoleutbildning skall tillhöra den nya myndighetens ansvarsområde.

Beträffande de uppgifter av servicekaraktär, som f n fullgörs av VHS, förutsätter vi att det skall ankomma på högskolorna att gemensamt bedöma behovet av fortsatta centrala insatser och ta ansvar för dessa. Det gäller följande områden:

1. Samordnad antagning
2. Upphandling
3. Juridisk service
4. Service i fråga om ADB och administrativ utveckling.

Vi kan tänka oss att det senare kan bli aktuellt att en samverkansorganisation för högskolorna tar på sig också uppgifter, som bedöms vara av nationellt intresse, då på uppdrag och mot ersättning från regeringen eller den centrala högskolemyndigheten.

3.2 Det nya verket

Den nya centrala myndigheten är avsedd att för högskolans del fylla funktioner som för andra sektors del ankommer på ämbetsverk. Det är därför enligt vår mening både logiskt och praktiskt att ge myndigheten namnet Högskoleverket. Om man, som skedde inför 1976 års verksbildning, vill tydliggöra att universiteten är en del av ansvarsområdet, är benämningen Universitets- och högskoleverket ett alternativ, om än litet tyngre. Vi konstaterar dock att det grundläggande styrdokumentet för denna sektor sedan 1977 benämns högskolelagen och att även på annat håll, där universitetens status är minst lika hög som i vårt land, högskolebegreppet är etablerat och accepterat som samlingsbenämning. Sålunda heter den tyska federala ramlagen för universitet och högskolor Hochschulrahmengesetz och den – av universiteten dominerade

de – tyska rektorskonferensen Hochschulrektorenkonferenz. Vi förordar mot denna bakgrund benämningen Högskoleverket.

Vi ser det nya verket i första hand som en expertmyndighet och som ett stabsorgan till regeringen. Detta talar enligt vår mening för en "en-rådighetsorganisation" med generaldirektören som den högsta beslutande. Det är samtidigt mycket väsentligt att uppföljnings- och utvärderingsarbetet ges legitimitet och förankring i vetenskapssamhället. Ett vetenskapligt råd bör därför knytas till verket. Det finns vidare skäl för att uppföljningen och utvärderingen liksom de bedömningar, som verket gör rörande högskolans utveckling, förankras bland allmänna intressen, hos högskoleledningarna och hos de anställda och studenterna inom högskolan. Detta kan motivera också ett "allmänt" råd, alternativt att verket får en styrelse.

Huvuddelen av de medel, som beräknats för de fem befintliga myndigheterna i 1995 års budgetproposition (prop. 1994/95:100 bil. 9), skall enligt vårt förslag disponeras av det nya verket. Dock skall Rådet för kvalitetsutveckling i högskolan disponera de medel, som beräknats för Rådet för grundläggande högskoleutbildning, samt en del av de medel som beräknats för Kanslersämbetet, svarande mot det av oss föreslagna utvecklingsprogrammet. Vidare skall rådet för forskning om universitet och högskolor i vart fall budgetåret 1995/96 disponera medlen för sin egen sakverksamhet.

Vi har inte på den korta tid vi haft på oss kunnat göra några bedömningar av resursbehoven för olika uppgifter. Men några av våra ställningstaganden i det föregående pekar direkt på ett behov av ökade resurser.

Sålunda anser vi att det är nödvändigt med en bredare inriktning av insatserna i uppföljning och utvärdering än VHS respektive Kanslersämbetet i dag har. Det är uppenbart att detta kräver mera resurser för dessa ändamål än vad VHS förfogar över och vad Kanslersämbetet har avsatt.

Vi har vidare förordat en förstärkning av bevaknings- och utredningsfunktionerna. Det nya verket måste ha utrymme för utredningar, som verket initierar själv, något som i praktiken helt saknas hos dagens myndigheter. Men framför allt måste medel sättas av för att verket skall kunna fylla den avsedda funktionen av utredningsinstitut åt regering och departement.

Slutligen har vi konstaterat att ambitionen måste höjas i fråga om studerandeinriktad information om högskolornas utbildningsutbud. Detta torde inte kunna åstadkommas utan en förstärkning av informationsresurserna.

Vi utgår från att dessa synpunkter beaktas när den ekonomiska ramen för det nya verket fastställs inför nästa fas i arbetet.

3.3 Genomförande

Vi utgår från att våra förslag kommer att ligga till grund för en proposition i sådan tid att beslut kan fattas under vårriksdagen. Det innebär att propositionen måste läggas fram före utgången av februari. En organisationskommitté bör tillkallas samtidigt. Den bör få i uppgift att – under förutsättning av riksdagens bifall till förslagen i propositionen och inom en angiven resursram – göra en bedömning av resursbehoven för olika ändamål samt på den grunden utforma de två nya myndigheternas – Högskoleverket och Rådet för kvalitetsutveckling i högskolan – organisation och tjänstestruktur, leda arbetet med rekrytering och tjänstetillsättning samt förbereda lösningen av lokalfrågor och andra praktiska frågor.

En del av den verksamhet, som i dag bedrivs av VHS, och personal för den verksamheten förutsätts bli överförd till ett samverkansorgan för högskolorna. I denna fråga har vi haft överläggningar med Högskoleförbundet. Därvid har framkommit att Högskoleförbundet är berett att bilda en juridisk person som kan fungera som huvudman för service till högskolorna, i första hand för de servicefunktioner som enligt vårt förslag "blir över" från VHS.

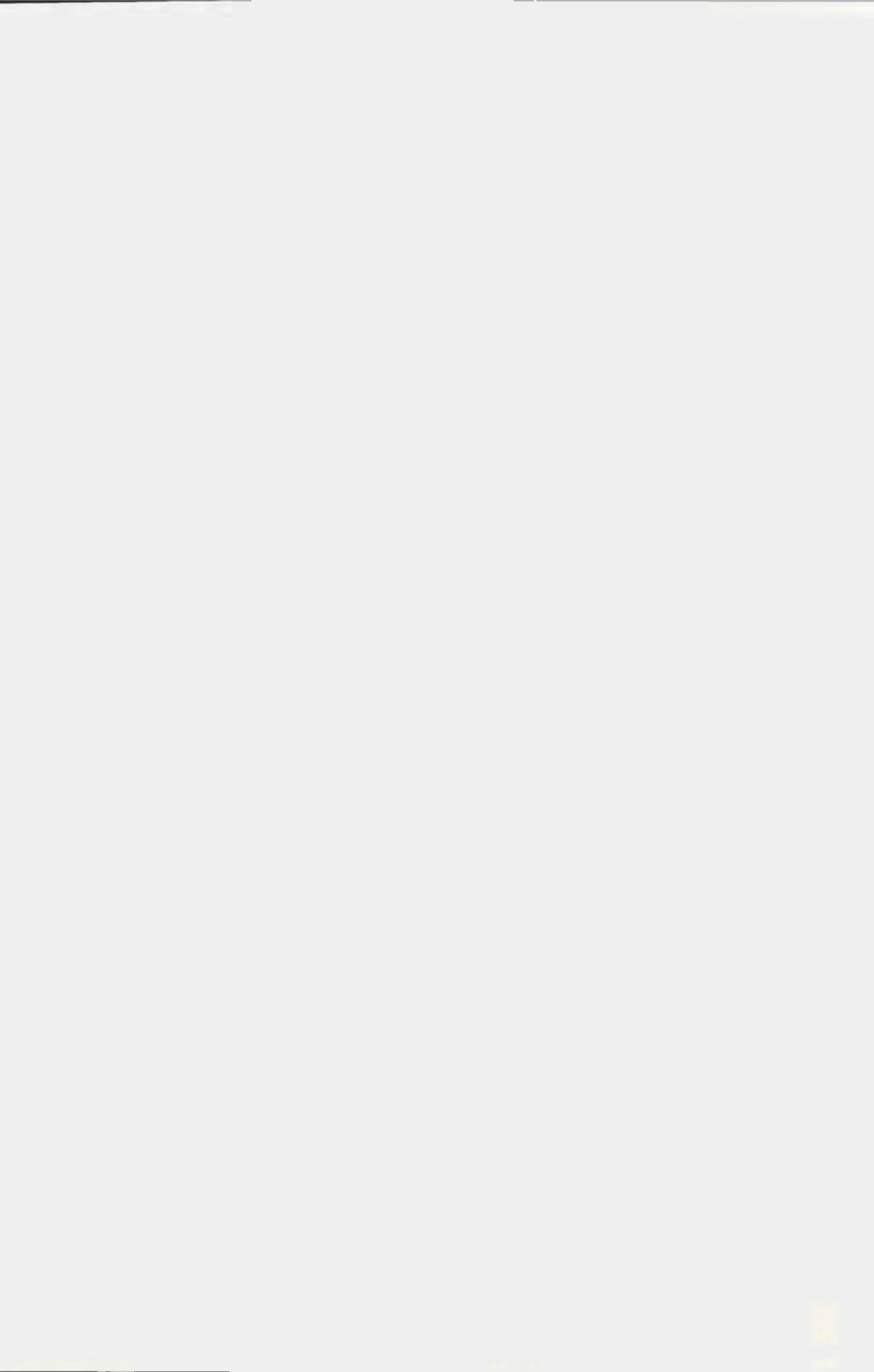
Det är från såväl verksamhetens som personalens synpunkt fördelaktigt om de nuvarande myndigheterna avvecklas och de nya organen inrättas samtidigt och samordnat. Arbetet med att utforma den nya serviceorganisationen måste därför bedrivas parallellt med arbetet i organisationskommittén för de nya myndigheterna.

Vi förutsätter att i princip all verksamhet vid de befintliga myndigheterna inledningsvis kommer att ha en motsvarighet i den nya organisationen. Vi utgår från att de berörda anställda på enklaste möjliga sätt skall erbjudas anställning i antingen Högskoleverket, Rådet för kvalitetsutveckling i högskolan eller serviceorganisationen – givetvis inom ramen för de resurser som kommer att stå till förfogande för respektive organ. Det är angeläget att resursramar läggs fast så snart som möjligt, för myndigheterna av regeringen – med förbehåll för Riksdagens beslut – i samband med tillkallandet av organisationskommittén, för serviceorganisationen av Högskoleförbundet på grundval av bedömningar av högskolornas behov av de olika serviceverksamheterna. Vi vill här slå fast att vi utgår från att arbetet med den centrala antagningen, oavsett bytet av huvudman, kommer att organiseras på i huvudsak nuvarande sätt i vart fall inför antagningarna till höstterminen 1995 och vårterminen 1996.

Vad beträffar tidpunkten för förändringarna sägs i våra direktiv att en ny central myndighet skall inrättas om möjligt den 1 juli 1995. Med

ett riksdagsbeslut i maj eller juni är detta realistiskt endast under förutsättning att förberedelsearbetet kan bedrivas parallellt med att propositionen behandlas. Även om inte alla organisations- och personalfrågor hinner lösas före sommaren, är det också enligt vår uppfattning angeläget att arbetet inriktas på att genomföra förändringarna den 1 juli. Väntetiden för de anställda bör minimeras och därmed även risken för att kvalificerad personal överger verksamheten på grund av osäkerhet om den framtida ordningen.

Slutlig ställning till frågan om tidpunkt för reformen bör tas i samband med propositionen i slutet av februari. Det bör då vara möjligt att bedöma, om Högskoleförbundets arbete med att skapa en ny organisation för serviceverksamheten kommit så långt, att det är realistiskt att räkna med en reform också i denna del den 1 juli 1995.

Kommittédirektiv**Dir. 1993:143****Uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform**

Dir. 1993:143

Beslut vid regeringssammanträde 1993-12-22.

Statsrådet Ask anför.

Mitt förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att göra en uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform. Avsikten är att studera hur den nya friheten och det ökade ansvaret som kännetecknar reformen utnyttjats av universiteten och högskolorna under treårsperioden 1993/94-1995/96.

Arbetet bör inledas omgående och pågå t.o.m. den 1 mars 1996.

Ansvaret ligger på universitet och högskolor

I proposition 1992/93:1 *Universitet och högskolor – frihet för kvalitet* föreslogs långtgående förändringar i regelverket för de statliga universiteten och högskolorna. De grundläggande principerna bakom dessa förändringar var att skapa frihet för universitet och högskolor att besluta om innehåll i och institutionella ramar för verksamheten. Dessa principer godkändes av riksdagen i december 1992 (bet. 1992/93:UbU3, rskr. 1992/93:103).

Den nya högskolelag (1992:1434) och högskoleförordning (1993:100, senast ändrad 1993:1080 respektive 1993:221 för Sveriges lantbruksuniversitet) samt det nya resurstilldelningssystem för grundutbildning, som delvis infördes den 1 juli 1993, innebär att statsmakterna övergivit den direkta styrning av landets lärosäten för högre utbildning och forskning som tillämpats under lång tid. I stället har ansvaret för mycket stora resurser och en väsentlig del av den långsiktiga kompetensutvecklingen i landet lämnats över till universiteten och högskolorna. (Jfr prop. 1992/93:169, bet. 1992/93:UbU14, rskr. 1992/93:363.)

Två av de statliga högskolorna, nämligen Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, förs fr.o.m. den 1 juli 1994 över till stiftelseform för att ytterligare öka mångfalden (prop. 1992/93:321, bet. 1992/93:UbU18, rskr. 1992/93:405).

Den väsentligt ökade självständigheten för universiteten och högskolorna har kombinerats med en ordning som innefattar kraftfulla incitament för att utveckla kvaliteten i verksamheten och öka effektiviteten i resursutnyttjandet. Universitetskanslern har givits ansvar för nationell utvärdering och kvalitetsbedömning. Sålunda svarar två nya myndigheter, Kanslersämbetet och Rådet för grundläggande högskoleutbildning, för att stimulera och stödja universiteten och högskolorna i deras ansträngningar att utveckla kvaliteten. Vidare införs successivt nya resurstilldelningssystem såväl för grundutbildning som för forskning och forskarutbildning under treårsperioden. Ett uppföljningsansvar har lagts på Verket för högskoleservice (VHS).

Reformen har genomförts parallellt med att ökade resurser tillförts universitet och högskolor för att möjliggöra en kraftig ökning av antalet studenter i grundläggande högskoleutbildning.

Uppdraget

De viktigaste målen för 1993 års universitets- och högskolereform är

- att* väsentligt öka universitetens och högskolornas frihet i förhållande till regering och riksdag,
- att* stimulera till mångfald i fråga om såväl innehåll i som organisation av verksamheten,
- att* höja kvaliteten i verksamheten,
- att* utnyttja resurserna effektivt,
- att* öka antalet studenter och doktorander som fullföljer sin utbildning, och
- att* anpassa utbildningsutbudet inom den grundläggande högskoleutbildningen till studenternas efterfrågan.

Utredaren bör studera hur dessa grundläggande mål förverkligas vid universiteten och högskolorna under den första treårsperioden. Utredaren bör även studera hur den nya högskolelagen och den nya högskoleförordningen tillämpas. Utredaren bör särskilt belysa i vilken utsträckning reformens intentioner trängt igenom till dem som ytterst svarar för verksamheten, nämligen lärarna och studenterna.

- Utredaren bör också särskilt belysa hur följande aspekter utvecklats:
- Studentinflytandet i olika beslutsorgan
 - Behörighetsvillkor och urvalsregler

- Antagningssystem och information till studenterna
- Den högre utbildningens internationalisering
- Relationerna mellan styrelse-fakultet och institutioner
- Ansvar för den interna utvärderingen.

Vidare bör tillgängligheten till högre utbildning i olika delar av landet belysas liksom eventuella förändringar vad gäller den sociala, könsmässiga och regionala rekryteringen till högre utbildning.

Ramar för utredarens arbete

För den särskilda utredarens arbete gäller kommittédirektiven (dir. 1984:5 samt dir. 1992:50) till samtliga kommittéer och särskilda utredare angående utredningsförslagets inriktning respektive redovisning av regionalpolitiska konsekvenser.

Utredaren skall samråda med Arbetsgruppen (U 1992:E) för jämställdhet i högre utbildning och forskning, den s.k. JÄST-gruppen, vilken tagit initiativ till en samlad utvärdering av de projekt som bedrivits på senare tid inom universitet och högskolor med sikte på ökad jämställdhet.

Utredaren skall vidare från Utredningen om nytt resurstilldelningssystem för universitet och högskolor (1992:05), den s.k. Resursberedningen, hämta erfarenheter av i första hand det nya resurstilldelningssystemet.

Utredaren skall slutligen samråda med Kanslersämbetet vad gäller arbetet med att utveckla kvaliteten och med Verket för högskoleservice vad gäller uppföljningen av verksamheten.

Arbetet skall fortlöpande redovisas översiktligt. Utbildningsdepartementet avser att i särskild ordning bereda företrädare för riksdagspartier, organisationer och andra intresserade möjlighet att ta del av dessa redovisningar. Den första redovisningen bör göras i september 1994.

Utredningsarbetet skall slutredovisas den 1 mars 1996.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen bemyndigar chefen för Utbildningsdepartementet

att tillkalla en särskild utredare – omfattad av kommittéförordningen (1976:119) – med uppdrag att göra en uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform,

att besluta om sakkunniga, experter, sekreterare och annat biträde åt utredaren.

Vidare hemställer jag att regeringen beslutar att kostnaderna skall belasta åttonde huvudtitelns anslag Utredningar m.m.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och bifaller hennes hemställan.

(Utbildningsdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen om uppföljning av 1993 års universitets- och högskolereform (U 1994:01)

Beslut vid regeringssammanträde den 27 oktober 1994

Sammanfattning av uppdraget

Den särskilda utredaren, som tillkallats för att följa upp 1993 års universitets- och högskolereform (dir. 1993:143), ges i uppdrag att lägga förslag till förändringar i högskoleförordningens (1993:100) regler om tillträde till grundläggande högskoleutbildning. Vidare skall uppgifter och struktur för de centrala myndigheterna inom den högre utbildningens område ses över med syfte att framlägga förslag till en sammanhållen myndighet inom universitets- och högskoleområdet.

Högskolereformen och dess konsekvenser

Regeringen tillkallade den 22 december 1993 en särskild utredare med uppgift att följa upp 1993 års universitets- och högskolereform (dir. 1993:143). Uppdraget är att studera hur de nya förutsättningarna som skapats genom reformen utnyttjats av universiteten och högskolorna under treårsperioden 1993/94-1995/96.

Genom beslut av riksdagen (bet.1991/92:UbU18, rskr. 1991/92:195) avvecklades Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och Utrustningsnämnden för universitet och högskolor den 1 juli 1992. Samtidigt inrättades fem nya myndigheter, Verket för högskoleservice, Sekretariatet för utvärdering av universitet och högskolor, som den 1 juli 1993 ändrade namnet till Kanslersämbetet, Överklagandenämnden för högskolan, Rådet för grundläggande högskoleutbildning samt Rådet för forskning om universitet och högskolor.

Vissa beslut som tidigare fattades av de avvecklade myndigheterna fattas numera av regering och riksdag eller av universiteten och högskolorna själva. Detta gäller t.ex. frågor om utbildningsorganisationen, samt vissa dimensionerings- och lokaliseringsfrågor.

Andra frågor som också beslutas lokalt som en följd av reformen gäller behörighet och urval till grundläggande högskoleutbildning samt vissa informationsfrågor som hör samman med detta. Tidigare ansvarade

UHÄ delvis för dessa frågor. UHÄ hade också en central roll i arbetet med anslagsframställningarna. Som en följd av högskolereformen går samtliga anslagsframställningar och årsredovisningar nu direkt till regeringen.

Högskolereformen innefattade även i övrigt en omfattande omstrukturering inom den centrala administrationen inom högskoleområdet.

Sammantaget har dessa förändringar medfört en rad problem, inte minst för de studerande men också för universitet och högskolor.

Regeringen uppdrog den 2 juni 1994 till Verket för högskoleservice att i samverkan med Svenska Akademiska Rektorskonferensen (SAR) och De Nya Högskolornas Rektorskonvent (NHR) göra en förstudie rörande förutsättningarna för förändrade styrformer m.m. av verkets service till universitet och högskolor. Förstudien överlämnades till regeringen den 9 september 1994.

Uppdraget

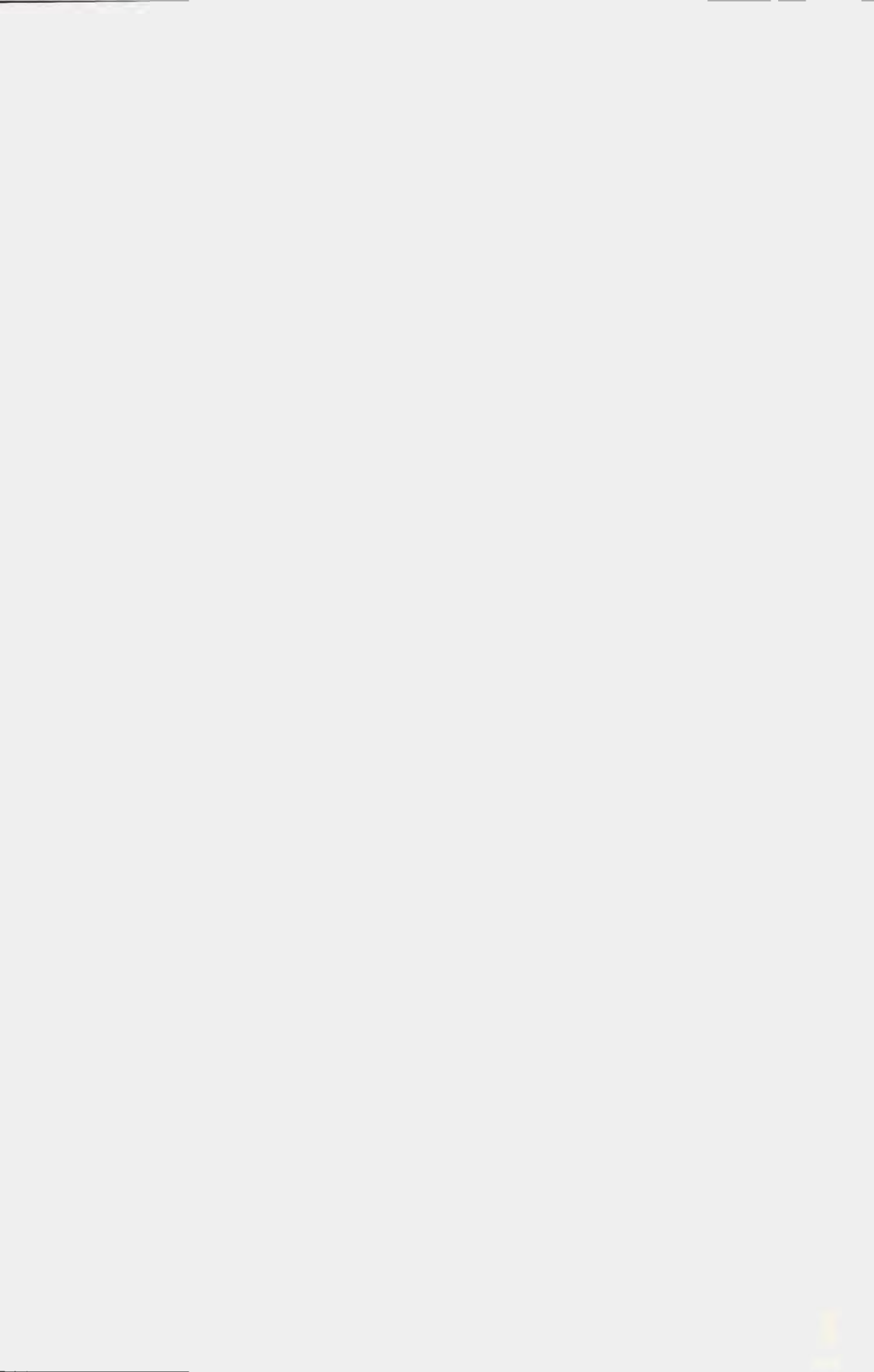
Utredaren har den 17 oktober 1994 lämnat en kort lägesrapport med tyngdpunkt på frågor rörande antagning och rekrytering till högskoleutbildning.

Mot bakgrund av denna rapport och övriga redan påbörjade uppföljningsstudier skall utredaren lägga fram förslag till förändringar i högskoleförordningens regler om tillträde till grundläggande högskoleutbildning. Syftet skall vara att skapa en nationell ordning som är överblickbar för de enskilda vad beträffar kopplingen mellan gymnasieskolan, vuxenutbildningen och högskolan. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt de studerandes rättssäkerhet i antagningsprocessen. I anslutning till överväganden om tillträdesreglerna bör utredaren belysa behovet av samordning av informationen om utbildningutbudet vid universitet och högskolor i Sverige och utomlands.

Vidare skall utredaren analysera myndighetsstrukturen inom universitets- och högskoleområdet. I denna del av uppdraget skall också prövas om ytterligare uppgifter kan delegeras från regeringen till myndighetsnivå och över huvud taget vilka uppgifter som bör fullgöras av en central myndighet. Det förutsätts att arbetet vad gäller kvalitet och kvalitet-sutveckling, som nu pågår såväl vid universitet och högskolor som på central myndighetsnivå, skall fortgå och att organisatoriska förutsättningar för detta skall ges på central myndighetsnivå. Utredningsarbetet bör inriktas på att skapa en sammanhållen myndighet inom området. Myndigheten bör om möjligt inrättas den 1 juli 1995. Utredningsarbetet,

som således måste bedrivas skyndsamt, skall ske med beaktande av det övergripande kravet på effektivitet i statsförvaltningen.

(Utbildningsdepartementet)

Sammanställning av de fem berörda myndigheternas uppgifter enligt instruktioner

Kanslersämbetet

Uppgifter enligt instruktion (SFS 1993:886)

§1 Kanslersämbetet har till uppgift att granska och främja kvaliteten i verksamheten vid universitetet och högskolor. Ämbetet skall härvid

1. besluta om utvärderingar av verksamheten vid universitet och högskolor, begära resurser för dessa samt svara för beställningar av sådana utvärderingar
2. sammanfatta och publicera resultaten av utförda utvärderingar samt följa upp de åtgärder som universitet och högskolor vidtar med anledning av dessa
3. främja utvecklingen av system för att bedöma och säkra kvaliteten i verksamheten vid universitet och högskolor
4. stimulera universitet och högskolor att genomföra egna utvärderingar och bedöma de interna kvalitetssäkrings- och utvärderingssystem som universiteten och högskolorna utvecklar, samt i övrigt följa upp deras kvalitetssäkringsarbete
5. pröva förutsättningarna för universitets och högskolors rätt att utfärda examina på olika nivåer, och
6. följa den internationella utvecklingen inom sitt verksamhetsområde.

Kanslersämbetets verksamhet omfattar dels universitet och högskolor med offentlig huvudman, dels sådana utbildningar med enskild huvudman som regeringen erkänt som högskolemässiga och vilkas huvudman enligt författning eller avtal skall medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen.

Verket för högskoleservice

Uppgifter enligt instruktion (SFS 1992:397, ändring 1993:887)

1§. VHS har till huvudsaklig uppgift att i enlighet med de uppdrag som lämnas av regeringen samt av universitet och högskolor

- svara för information i samhället om verksamheten vid universitet och högskolor
- stimulera intresset för högre utbildning och forskning
- svara för administrativ utveckling

– biträda universitet och högskolor med juridisk rådgivning och service.

Verket skall vidare följa den internationella utvecklingen inom högskoleområdet och främja det internationella utbytet.

Verket skall också på uppdrag av universitet och högskolor samt andra myndigheter och inrättningar som har anknytning till verksamheten vid universitetet och högskolor ha hand om utrustningsplanering och upphandling mot betalning. Verket får också lämna samma tjänster till andra myndigheter och inrättningar. Vidare får verket, om det är ändamålsenligt, ingå avropsavtal och liknande avtal utan särskilt uppdrag. Regeringen bestämmer särskilt om verkets utrustningsplanering och upphandling i vissa fall.

Verket får utföra andra uppdrag till universitet och högskolor samt åt andra inrättningar som har anknytning till verksamheten vid universitetet och högskolor eller bedriver liknande verksamhet.

2§. Verket skall särskilt

1. på uppdrag av universitet och högskolor biträda vid antagning av studenter,
2. fullgöra förmedlande och koordinerande uppgifter för internationellt utbildningssamarbete enligt regeringens bestämmande,
3. svara för bedömningen av utbildningar vid utländska universitet och högskolor enligt vad som är särskilt föreskrivet,
4. svara för insamling, bearbetning och sammanställning av data om universitet och högskolor i samarbete med dem.

Rådet för grundläggande högskoleutbildning

Uppgifter enligt instruktion (SFS 1992:817)

1 §. Rådet för grundläggande högskoleutbildning har till uppgift att främja och stödja insatser för att utveckla den grundläggande högskoleutbildningens kvalitet och pedagogiska förnyelse.

2§. Rådet skall särskilt

1. fördela medel till utvecklingsinsatser,
2. inhämta och sprida kunskaper om planerade och avslutade utvecklingsinsatser av principiell och nydanande karaktär i Sverige och i utlandet,
3. utvärdera de utvecklingsinsatser som rådet har fördelat medel till.

Rådet för forskning om universitet och högskolor

Uppgifter enligt instruktionen (SFS 1992:818)

1 §. Rådet för forskning om universitet och högskolor skall ha till uppgift att främja och stödja forskning och utvecklingsarbete rörande universitet och högskolor. Rådet skall verka för att information om och resultat av forskning och utvecklingsarbete inom rådets ansvarsområde sprids.

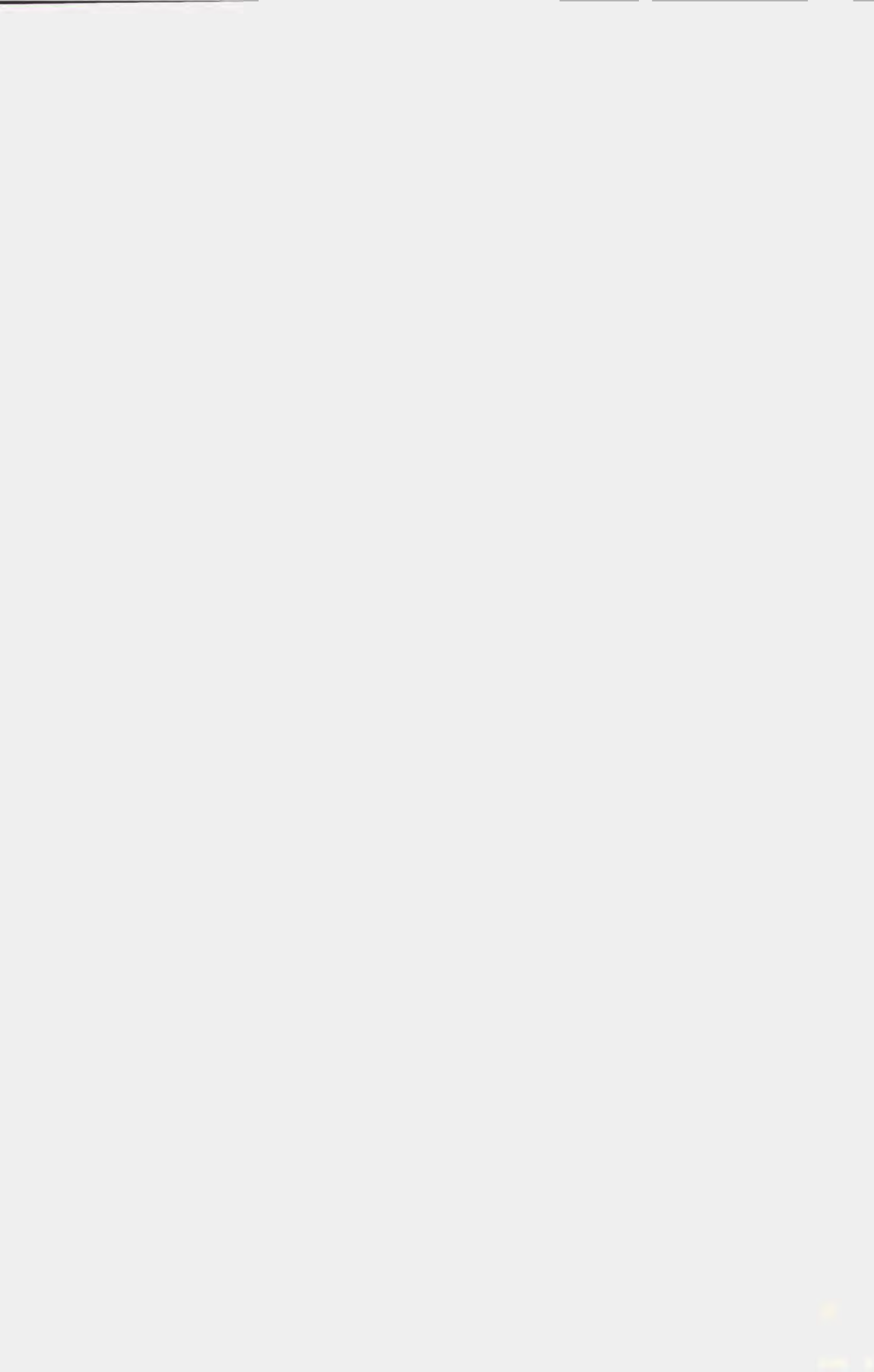
2 §. Rådet skall särskilt

1. fördela medel till forskning och utvecklingsarbete och därmed sammanhängande verksamhet,
2. allsidigt och öppet granska den forskning och det utvecklingsarbete till vilket medel har begärts hos rådet samt utvärdera forskning och utvecklingsarbete som rådet fördelat medel till,
3. undersöka vilka behov av forsknings- och utvecklingsarbete som är angelägna inom området, redovisa resultaten av dessa undersökningar samt ta initiativ till och främja forskning och utvecklingsarbete som tillgodoser sådana behov,
4. främja och ta initiativ till internationellt samarbete inom sitt ansvarsområde.

Överklagandenämnden för högskolan

Uppgifter enligt instruktion (SFS 1992:404)

Överklagandenämnden för högskolan har till uppgift att pröva överklaganden av vissa beslut inom universitetens och högskolornas område. Vilka beslut som får överklagas till nämnden anges i föreskrifter som meddelas av regeringen.

Organisation, ekonomi och personal m.m. vid de fem berörda myndigheterna

Kanslersämbetet

Verksamhetsmål enligt regleringsbrev för budgetåret 1994/95

Övergripande mål

Målet för Kanslersämbetet är att medverka till att de svenska universiteten och högskolorna blir internationellt erkända för sin kvalitet och sitt kvalitetsarbete.

Kanslersämbetet skall främja och granska utveckling av kvalitet och kvalitetssystem i verksamheten vid universiteten och högskolorna och därvid tillföra dessa information, kunskap och kompetens som bidrar till att etablera system för verksamhets- och kvalitetsutveckling på internationellt konkurrenskraftig nivå. I detta innefattas att genomföra riktäckande utvärderingar avseende kvaliteten i verksamheten vid universiteten och högskolorna samt att granska och bedöma dessas kvalitetsarbete.

Ämbetets verksamhetsredovisning

Kanslersämbetets verksamhetsmål under de tre första åren har innefattat att ta fram principer, arbetssätt och metoder för kvalitetsutveckling och kvalitetsgranskning och -bedömning samt att etablera en samsyn med universiteten och högskolorna och med andra intressenter i fråga om detta.

Organisation

Kanslersämbetet leds av Universitetskanslern och en styrelse. Styrelsen består av högst åtta andra ledamöter. Under budgetåret 93/94 har verksamheten bedrivits inom fyra verksamhetsprogram samt ett informations- och kommuniaktionsprogram. De fyra verksamhetsprogrammen har varit

- Strategiska projekt
- Nationella utvärderingar
- Kvalitetsäkring och kvalitetsuppföljning
- Examensrätt m.m.

Ekonomisk omslutning

Anslagsmedel	budgetåret 1993/94	22 328 000 kr
Anslagsmedel	budgetåret 1994/95	22 861 000 kr

Förbrukade medel budgetåret 1993/94 ca 11 milj kr

Antal anställda ca 10 personer (personalkostnad ca 4 milj kr)

För program- och projektverksamheten har ett åttiotal experter eller sakkunniga engagerats.

Verket för högskoleservice

Verksamhetsmål enligt regleringsbrev för budgetåret 1994/95

Övergripande mål

VHS skall främja utvecklingen av och intresset för högre utbildning och forskning genom att

- * följa och beskriva verksamheten vid universitet och högskolor
- * följa den internationella utvecklingen inom högre utbildning och forskning och främja det internationella utbytet
- * ställa information och kunskap till förfogande för analys och utveckling.

Vidare skall VHS bidra till en effektiv användning av tillgängliga resurser vid universitet och högskolor.

I regleringsbrevet för budgetåret 1994/95 anges följande verksamhetsmål för de olika verksamheterna:

Uppföljning. VHS' uppföljning skall vara den främsta källan till en allsidig, översiktlig och samlad information om högskoleväsendet: VHS skall svara för att den officiella statistiken inom högskoleväsendet anpassas till behoven och speglar förändringar i verksamheten.

Internationalisering. VHS skall underlätta och fördjupa den process genom vilken svensk högre utbildning vidgar sin roll i ett europeiskt och globalt sammanhang.

Information. VHS skall svara för att relevant information om högre utbildning och forskning finns tillgängliga i första hand för studenter,

blivande studenter, universitet och högskolor i rätt form och vid rätt tidpunkt.

Högskoleprovet. VHS skall svara för att högskoleprovet utformas som ett urvalsinstrument som väl speglar de sökandes möjligheter att tillgodogöra sig utbildning.

Samordnad antagning. VHS skall ytterligare förbättra servicen till universitet och högskolor samt till de sökande på ett kostnadseffektivt sätt. Antagningsverksamheten skall uppdragsfinansieras.

Upphandling. VHS skall tillgodose universitets, högskolors och forskningsråds behov av professionell upphandling. Upphandlingsverksamheten skall uppdragsfinansieras.

Juridisk rådgivning. VHS skall tillgodose universitetens och högskolornas behov av professionellt juridiskt stöd. Uppdragsverksamheten skall uppdragsfinansieras.

Administrativ utveckling/ADB. VHS skall genom god kunskap om universitet och högskolor och om moderna utvecklingsmetoder och tekniker inom AU/ADB utföra uppdrag professionellt och effektivt. Verksamheten skall delvis uppdragsfinansieras.

VHS' verksamhetsberättelse

VHS' verksamhet kan med utgångspunkt i vem som är uppdragsgivare delas in i två huvudgrupper. Det är dels verksamhet där regering och riksdag kan ses som uppdragsgivare dels verksamhet där universitet och högskolor är beställare. De uppdrag som kan betraktas som service åt regering och riksdag omfattar uppföljning internationalisering, information och högskoleprov. Uppdragen som är en service åt universitet och högskolor avser samordnad antagning, upphandling, juridik och administrativ utveckling/ADB.

Organisation

Verksamheten leds av en generaldirektör med ett råd. VHS är uppdelat i sju avdelningar/enheter som svarar mot de åtta olika verksamheterna. Antagningsavdelningen ansvarar även för högskoleprovet. Inom AU/

ADB-enheten ingår även ansvaret för driften av SUNET. Vidare finns en administrativ enhet för den interna verksamheten samt ett verksamhetssekreteriat.

Intäker och kostnader (1 000 tals kr)

Intäkter

Anslagsmedel budgetåret 93/94	67 806
Övriga intäkter	29 677
Summa	94 433

Kostnader

Uppföljning	8 534
Internationalisering	10 215
Information	6 615
Högskoleprovet	14 578

Samordnad antagning	34 903
Upphandling	13 005
Juridik	1 806
AU/ADB	1 626
Summa	51 340

Avvecklingskostnader	3 151
----------------------	-------

Total summa	94 433
--------------------	---------------

Anslagsmedel för budgetåret 1994/95	70 480
Beräknade avgiftsinkomster	40 329

Antal anställda är ca 100 personer. Lönekostnaderna för personalen uppgår till ca 45,9 milj kr.

Överklagandenämnden för högskolan

Verksamhetsmål enligt regleringsbrev för budgetåret 1994/95

Överklagandenämnden skall handlägga inkomna ärenden så snabbt som möjligt med iakttagande av kravet på rättssäkerhet.

Uppgift enligt verksamhetsberättelse

Överklagandenämnden för Högskolan (ÖNH) har till uppgift att pröva överklaganden över beslut inom universitetens och högskolornas område. Vilka beslut som får överklagas anges i föreskrifter som meddelas av regeringen. Nämnden består av ordförande samt sju andra ledamöter.

ÖNH svarar även för kanslifunktionen för Högskolans avskiljandenumnd.

Ekonomisk omslutning

Anslagsmedel för budgetåret 1993/93	3 162 000 kr
Anslagsmedel för budgetåret 1994/95	3 233 000 kr

Kansliets personal består av en kanslichef, tre handläggare och en registrator, totalt fem personer.

Rådet för grundläggande högskoleutbildning

Verksamhetsmål enligt regleringsbrev för budgetåret 1994/95

Övergripande mål

Rådet skall stödja insatser för att för att utveckla den grundläggande högskoleutbildningens kvalitet och pedagogiska förnyelse. Rådet skall särskilt fördela medel till utvecklingsinsatser och inhämta och sprida kännedom om planerade, pågående och avslutade utvecklingsinsatser av principiell och nydanande karaktär i Sverige och utomlands. Rådet skall vidare utvärdera de utvecklingsinsatser som Rådet har fördelat medel till.

Verksamhetsmål

Rådet skall främja utvecklingen av den grundläggande högskoleutbildningen genom att fördela medel till experimentbetonade utvecklingsprojekt, som ligger utom ramen för vad som normalt kan och bör bekostas. Rådet skall vidare fortsätta att inhämta och sprida kännedom om

avslutade, pågående och planerade utvecklingsinsatser av principiell och nydanande karaktär i Sverige och utomlands.

I regleringsbrevet för 1994/95 anges att särskilda insatser skall göras inom fyra områden:

- datorstöd i grundläggande högskoleutbildning
- miljöutbildning. För detta ändamål skall rådet avsätta 4 milj kr.
- jämställdhet, med syfte att permanent öka rekryteringen av kvinnliga studenter till teknisk och naturvetenskaplig utbildning. För detta skall rådet avsätta 5 milj kr.
- ökad internationalisering av utbildningen. För detta skall rådet avsätta 15 milj kr.

Ekonomisk omslutning

Anslagsmedel för budgetåret 1993/94 40 599 000 kr
Av medlen får högst 3 milj kr användas för förvaltningsändamål.

Anslagsmedel för budgetåret 1994/95 41 871 000 kr
Av medlen får högst 3,5 milj kr användas för förvaltningsändamål.

Rådet för forskning om universitet och högskolor

Verksamhetsmål enligt regleringsbrev budgetåret 1994/95

Övergripande mål

Samma som instruktionen för rådet (SFS 1992:818 §§ 1 och 2; se bilaga 3). Rådets stöd till forskning skall främja effektiv verksamhet på hög internationell nivå.

Verksamhetsmål

Rådet skall utöver de för forskningsråden gemensamma verksamhetsmålen

- stödja forskning som har långsiktig relevans för universitet och högskolor
- särskilt beakta behovet av återföring av forskningsresultaten till universitetens och högskolornas verksamhet.

Ekonomisk omslutning

Anslagsmedel för budgetåret 1993/94	7 556 000 kr
Anslagsmedel för budgetåret 1994/95	7 846 000 kr

Till statsrådet och chefen
för Utbildningsdepartementet

Genom beslut den 2 juni 1994 bemyndigade regeringen chefen för Utbildningsdepartementet, statsrådet Unckel, att uppdra åt Verket för högskoleservice, VHS, att i samverkan med Svenska Akademiska Rektorskonferensen, SAR, och De Nya Högskolornas Rektorskonvent, NHR, göra en förstudie rörande förutsättningarna för förändrade styrformer m.m. av verkets service till universitet och högskolor.

Förstudien har genomförts av en styrgrupp. Styrgruppens ordförande har varit generaldirektören Anita Steen. Två av ledamöterna har utsetts av SAR, rektor Jan Ling och universitetsdirektören Johnny Andersson. De två övriga ledamöterna, rektor Ingemar Lind och rektor Birgitta Stymne, har utsetts av NHR. Sekreterare i gruppen har varit konsulterna Klaes G Andersson, Magnus Bäckstrand och Christer Wretborn.

Styrgruppen föreslår att regeringen, efter att ha klarlagt vissa frågor gällande det nationella ansvaret på några centrala områden, uppdrar till SAR och NHR att i samverkan med VHS genomföra en ny organisation för VHS serviceuppgifter till universitet och högskolor. Den nya organisationen bör stå klar den 1 juli 1995. Styrgruppen är enig i sina förslag.

VHS har härmed slutfört sitt uppdrag.

Anitra Steen

7 Styrgruppens förslag och bedömningar

Bakgrund

Styrgruppens arbete måste ses mot bakgrund av de strukturella förändringar som högskoleväsendet genomgått under senare år. Ett avgörande steg i denna process togs med 1993 års högskolelag då övergången till mål- och resultatstyrning av universitet och högskolor blev genomförd. Decentraliseringen av ansvar och beslutsbefogenheter inom högskolesektorn har skapat en helt ny situation för universiteten och högskolorna och resulterat i en intensiv diskussion om hur den egna organisationen skall anpassas till de nya förutsättningarna och i vilken utsträckning man skall konkurrera respektive samverka med övriga universitet och högskolor i landet.

Omläggningen av det statliga styrsystemet för högskoleväsendet innebär att en rad olika uppgifter som tidigare låg inom olika centrala myndigheters kompetensområde inte längre omfattas av central reglering. En del av dessa uppgifter erbjuder VHS universitet och högskolor som service men i vilken utsträckning VHS tjänster utnyttjas beslutar respektive universitet eller högskola. Det är naturligt om universitet och högskolor nu överväger om det är mera rationellt att utföra dessa senare uppgifter i egen regi. För VHS, som endast i begränsad utsträckning har en marknad för sina servicetjänster utanför högskolesektorn, ställer det stora krav på anpassning av verksamheten.

VHS är inte bara en servicemyndighet för universitet och högskolor utan också central myndighet på högskoleområdet med myndighetsuppgifter enligt regeringens och riksdagens beslut. Denna dubbla roll har, menar styrgruppen, gett VHS en oklar ställning i förhållande till universitet och högskolor. Universitet och högskolor har inte sett VHS som *sin* serviceorganisation vilket bl.a. medfört att efterfrågan på VHS tjänster sannolikt blivit lägre än vad som annars varit möjligt.

VHS ansvar och ställning som central myndighet har inte heller åtföljts av motsvarande beslutsbefogenheter. Det har inneburit att VHS inte alltid kunnat agera med den handlingskraft och beslutsamhet som myndighetsansvaret krävt. Även när det gäller uppdragen från regering och riksdag har VHS således haft en otydlig roll.

Samtidigt visar den diskussion som initierats av ledningarna för universitet och högskolor att det inom högskoleväsendet finns behov av en organisation för samordning av vissa uppgifter och för bevakning av gemensamma intressen i förhållande till statsmakterna. Som framgår av styrgruppens behovsanalys finns det bland olika företrädare för universitet och högskolor en klar medvetenhet om behovet av samverkan kring

många av de serviceuppgifter som VHS erbjuder. Det har inom universitets- och högskolevärlden också övervägts om VHS kan svara mot de krav som universitet och högskolor ställer på en gemensam organisation. VHS roll som anslagsmyndighet och det svaga inflytandet för universitet och högskolor har bl.a. angivits som skäl mot en sådan lösning. VHS har gjort den bedömningen, som styrgruppen delar, att en sådan roll för VHS skulle kräva så genomgripande förändringar i verkets struktur och organisation att det är fråga om en ny organisation.

Styrgruppens uppdrag har varit att genomföra en förstudie rörande förutsättningarna för förändrade styrformer m.m. av VHS service till universitet och högskolor. Styrgruppen har därvid analyserat VHS uppgifter för att klargöra vilka som kan betraktas som serviceuppgifter till universitet och högskolor och vilka som är att betrakta som nationellt angelägna uppgifter.

VHS serviceuppgifter

Styrgruppen bedömer att följande VHS-uppgifter är renodlade serviceuppgifter till universitet och högskolor.

Antagning av studerande till grundläggande högskoleutbildning utförs av VHS på uppdrag av universitet och högskolor. Statsmakterna har också klargjort att frågan om antagning av studerande är en lokal fråga för respektive universitet och högskola. Styrgruppen vill dock framhålla att det med hänsyn till bl.a. studenterna och behovet av effektivitet i platsutnyttjandet, kan vara en fördel att det även i fortsättningen förekommer en teknisk samordning kring dessa frågor.

Upphandling av kvalificerad utrustning m.m. och expertstöd i upphandlingsärenden utförs av VHS på uppdrag av universitet och högskolor. Styrgruppen vill understryka de ekonomiska vinster som ligger i en rationellt genomförd upphandling och i de ramavtal som träffats för olika områden. Även om materialet från styrgruppens behovsanalys skall tolkas försiktigt tyder det på att universitet och högskolor lägger ned anmärkningsvärt lite resurser på upphandling. Styrgruppen anser det ekonomiskt rationellt att ha tillgång till kvalificerad expertis i dessa frågor samt att kunna stimulera till en kvalificerad handläggning av upphandlingsärenden lokalt.

VHS erbjuder *juridisk service* till universitet och högskolor i form av uppdragsfinansierade konsultinsatser. Universitet och högskolor har något olika bedömning om behovet av juridisk kompetens. VHS erfarenheten visar att det finns efterfrågan på juridisk kompetens med insikt och kunskaper om högskoleväsendet. Styrgruppen vill också peka på att

företrädare för de nya högskolorna i behovsanalysen har redovisat ett stort behov av juridisk kompetens.

VHS stöd för *administrativ utveckling och ADB-utveckling* är endast i begränsad omfattning uppdragsfinansierad. Styrgruppen vill dock understryka att det bland universitet och högskolor finns ett starkt behov och intresse för samordnade insatser inom dessa områden. Det framgår bl.a. av de samarbetskonsortier som universitet och högskolor bildat för gemensam utveckling av administrativa styrsystem, datafrågor m.m. Styrgruppen anser att universitet och högskolor är starkt medvetna om detta och vikten av att frågor om administrativ utveckling m.m. bör ligga inom respektive universitets och högskolas ansvarsområde.

VHS uppgifter av nationell karaktär

Styrgruppen anser att följande VHS-uppgifter är nationella uppgifter och att staten även i fortsättningen måste ta ett direkt ansvar för dem och finansiera dem via anslag över statsbudgeten.

VHS *uppföljning av verksamheten inom högskolesektorn* är i första hand ett uppdrag från statsmakterna och en nationell angelägenhet. Även den statistik som verksamheten kräver måste bestämmas utifrån statsmakternas intresse av att kunna följa utvecklingen inom högskoleområdet.

Statsmakterna beslutar om svenskt deltagande i *EU:s utbildnings- och forskningsprogram*. Det är också ett nationellt intresse att svenskt deltagande i programmen genomförs på ett tillfredsställande sätt. EU ställer också krav på Sveriges medverkan i programmen. Styrgruppen anser att vissa uppgifter i anslutning till EU:s program för högskoleväsendet kräver nationellt ansvar och kan alltså inte ses som serviceuppgifter till universitet och högskolor.

VHS genomför *ekvivalering av avslutad utländsk högskoleutbildning*. Verksamheten är motiverad av arbetsmarknadsskäl och är av mindre intresse för universitet och högskolor. Styrgruppen anser att uppgiften även i fortsättningen måste ses som en nationell angelägenhet. Styrgruppen vill dock framhålla att VHS ekvivalering ger information om utländskt högskoleväsende som är till nytta både för universitet och högskolor och för studenter.

Styrgruppen anser att det är av ett nationellt intresse att all *information om landets högskoleutbildningar* kan tillhandahållas på ett för studenter, studievägledare m.fl. lättillgängligt sätt. Informationen finns på respektive universitet och högskolor och utgör grunden för ASK-databasen.

Högskoleprovet ger studerande en andra möjlighet att pröva in på universitet och högskolor. Provet är en service till de studerande. Endast statsmakterna kan garantera högskoleprovets fortbestånd. Styrgruppen anser att ansvaret för att högskoleprov utarbetas, tillhandahålls och genomförs är en nationell angelägenhet.

VHS uppgifter med oklar ställning

Styrgruppens analys av VHS verksamhet visar att för några områden är det oklart om uppgifterna skall anses vara nationella angelägenheter eller om det är fråga om service till universitet och högskolor.

VHS har enligt sin instruktion ett nationellt uppdrag att svara för *information om högskolesektorn*. VHS informationsansvar är dock inte närmare preciserat. Styrgruppen menar att även universitet och högskolor har ett informationsansvar om sin verksamhet. Det är enligt styrgruppens mening dock inte rimligt att lämna över hela informationsansvaret om högskoleväsendet till universitet och högskolor. Ett nationellt ansvar kvarstår. Styrgruppen vill understryka att det nationella ansvaret för information om högskoleutbildning, forskning och högskolefrågor i övrigt bör preciseras och att en tydligt målsättning för informationsuppgiften anges. Uppföljningsverksamheten kan här lämna ett viktigt bidrag.

Även när det gäller *information om internationella förhållanden inom högskolesektorn* är VHS nationella ansvar oklart. VHS informationsuppgifter samt kurser och studieresor m.m. som verket arrangerar och som riktar sig direkt till universitet och högskolor är, enligt styrgruppen, av den karaktären att de bör ligga inom ramen för universitets och högskolors eget internationaliseringsansvar. Styrgruppen anser att en fråga för statsmakterna är att klarlägga det nationella ansvaret och det nationella behovet när det gäller information om internationella högskolefrågor.

VHS lämnar också *information om utländska högskoleutbildningar till studenter som planerar att studera utomlands*. Den insatsen underlättas av de kunskaper om utländska universitets och högskolors utbildningar som VHS får genom ekvivaleringsarbetet. Studenternas efterfrågan på VHS service på det här området har ökat kraftigt. Styrgruppen förutsätter att studenternas behov av information inför studier vid utländska universitet och högskolor uppmärksammas i samband med att det nationella ansvaret för information om internationella högskolefrågor klarläggs.

Uppgifter för en ny högskoleorganisation

Styrgruppens intervjuundersökning visar att det på ledningsnivån vid de aktuella universiteterna och högskolorna finns en betydande samsyn om behovet av samverkan kring ett antal uppgifter som idag utförs av VHS. De viktigaste motiven för samverkan är ekonomiska samt ansvaret gentemot studenterna och gemensamma intressen i förhållande till statsmakterna. Man tänker sig således en samverkansorganisation för samarbete kring olika sakområden samt för intressebevakning.

De områden som universitet och högskolor anger som lämpliga samsamarbetsområden är i huvudsak sådana uppgifter som idag VHS utför. Uppfattningarna går något isär om vilka områden som kräver samverkan och vilka uppgifter som bör hanteras av varje universitet och högskola för sig. Styrgruppen gör ändå den bedömningen att VHS serviceuppgifter i allt väsentligt bör kunna övertas av en ny högskoleorganisation.

Styrgruppen har övervägt den organisatoriska hemvisten för de VHS-uppgifter som gruppen bedömt som nationella angelägenheter. En del av dessa uppgifter bör som uppdrag kunna lämnas till en sådan organisation att hantera. Det innebär att denna får både nationellt angelägna uppgifter finansierade direkt över statsbudgeten och uppgifter som universitet och högskolor beslutat att överlämna. Detta dubbla ansvar, dvs. både mot universitet och högskolor och mot statsmakten, behöver dock inte leda till oklarheter i förhållande till universitet och högskolor. Styrgruppen förutsätter nämligen att den nya organisationen kommer att vara helt styrd av universitet och högskolor och att uppdragen från statsmakterna således inte bör betraktas principiellt annorlunda än de uppdrag som universitet och högskolor normalt får från företag, myndigheter och organisationer.

Styrgruppen anser att *ekvivalering* av avslutad utländsk högskoleutbildning är en sådan uppgift som statsmakterna bör kunna lämna som uppdrag till den nya högskoleorganisationen. Ekvivalering kräver kunskaper om inhemska och utländska högskolesystem. Universitet och högskolor kan också dra nytta av den kompetens och de erfarenheter som ekvivaleringsarbetet genererar när studenter vill räkna sig tillgodo olika utländska högskoleutbildningar i en svensk examen.

Kunskaper om utländska utbildningssystem är också viktiga i antagningsverksamheten. Tillgodoräkandet av utländska gymnasiebetyg är en bedömning som ligger inom varje lärosätes beslutskompetens. Genom att uppdra åt en ny högskoleorganisation att handha ekvivaleringsuppdrag undviks att liknande kompetenser byggs upp på två ställen.

Det talar också för, enligt styrgruppens mening, att vissa *nationella uppgifter i samband med EU:s utbildningsprogram* samordnas med en

ny högskoleorganisation. Statsmakterna bör överväga att på uppdragsbasis i första hand överlämna vissa nationella uppgifter inom ramen för Erasmus-/Sokratesprogrammet. Det finns enligt styrgruppen starka skäl för att hålla ihop ekvivaleringen av utländska högskoleutbildningar med vissa delar av EU:s utbildningsprogram.

Styrgruppen anser att ansvaret för och uppdatering m.m. av *ASK-databasen*, som innehåller det samlade utbudet av högskoleutbildningar, väl lämpar sig att, på regeringens uppdrag, handhas av en ny högskoleorganisation.

Även *högskoleprovet* bör på uppdrag av statsmakterna kunna överlämnas till en ny högskoleorganisation.

Fortsatt nationellt ansvar

Däremot bör inte *uppföljningsverksamheten* överföras till en högskoleorganisation. Uppföljningen ska bidra till statsmakternas beslutsunderlag beträffande högskoleväsendet och bör hållas åtskilt från de institutioner som är föremål för uppföljning. Styrgruppen vill istället framhålla det nära samband som finns mellan utvärdering och uppföljning vilket enligt styrgruppen talar för att VHS uppföljningsverksamhet inordnas i Kanslersämbetet.

Samverkansorganisationens struktur

En ny samverkansorganisation för universitet och högskolor måste ha en viss stabilitet. Det är en förutsättning för att organisationen på ett effektivt och slagkraftigt sätt skall kunna hantera för universitet och högskolor gemensamma uppgifter och företräda universitet och högskolor gentemot statsmakterna. När uppgifter överlämnas till samverkansorganet måste beslut kunna fattas även om inte organisationens samtliga medlemmar biträder det.

Styrgruppen menar att samverkansorganet måste ha en demokratisk uppbyggnad där samtliga universitet och högskolor har ett rimligt avvägt inflytande. En fast ledningsorganisation bestående av årsmöte, styrelse och en av styrelsen utsedd chefstjänsteman skapar förutsättningar för stabilitet och kontinuitet i verksamheten.

Styrgruppen förutsätter att samtliga statliga universitet och högskolor ansluter sig som medlemmar till samverkansorganet. Väljer flera universitet och högskolor att ställa sig utanför organisationen, kommer dess möjligheter att svara för gemensamma uppgifter och att hävda universi-

tets och högskolors intressen i förhållande till statsmakterna att försvaras. Övervägande skäl talar för att medlemskapet är frivilligt. Samtidigt vill styrgruppen peka på att förutsättningarna för att samverkansorganisationen skall kunna åta sig nationellt angelägna uppgifter från statsmakterna är att den upplevs som stabil och representativ. Om det frivilliga medlemskapet innebär att organisationen saknar nödvändig stabilitet kan statsmakterna behöva överväga andra organisatoriska lösningar.

Samverkansorganisationen bör finansieras genom medlemsavgifter och ersättning för utförda uppdrag. Medlemsavgifterna skall täcka en viss basorganisation samt vissa gemensamma utgifter för intressebevakning, opinionsbildning m.m. Serviceuppgifter som organisationen utför på uppdrag av alla eller några medlemmar finansieras direkt. Uppdrag som utförs på uppdrag av statsmakterna finansieras direkt över statsbudgeten.

Sammanfattningsvis skulle således enligt styrgruppens uppfattning den önskvärda organisationen ha två huvuduppdrag i enlighet med vad som tidigare anförts, nämligen

1. Nationellt angelägna uppgifter som utförs på uppdrag av regering och riksdag och som finansieras direkt via anslag.
2. Sådan service som universitet och högskolor var och en eller tillsammans är beredda att uppdra åt organisationen att genomföra mot ersättning.

Uppdrag enligt punkten 1 till ett högskolegemensamt organ kan förutsätta stöd i lag för överlåtande av uppgifter som avser myndighetsutövning.

Styrgruppen vill också betona att den nya organisationens förhållningssätt gentemot studenterna övervägs.

Det fortsatta arbetet

Det är styrgruppens förhoppning att regeringen skyndsamt tar ställning till de förslag som redovisas i förstudien. Ytterligare klarlägganden är nödvändiga beträffande den fortsatta hanteringen av vissa nationellt angelägna uppgifter. Det är också nödvändigt att klarlägga vilka möjliga organisatoriska lösningar som föreligger för den nya samverkansorganisationens formella ställning.

Regeringen bör uppdra åt SAR och NHR att i samverkan med VHS och under förutsättning av riksdagens godkännande genomföra styrgruppens förslag till en ny organisation för universitet och högskolor. I regeringsuppdraget bör anges vilka uppgifter av nationell angelägenhet

som regeringen avser att uppdra till den nya organisationen att ombesörja samt de villkor regeringen därvid ställer beträffande demokratisk struktur, stabilitet och beslutsbefogenheter.

Uppdraget bör ta sikte på att den nya samverkansorganisationen skall kunna bildas den 1 juli 1995.

Statens offentliga utredningar 1994

Kronologisk förteckning

1. Ändrad ansvarsfördelning för den statliga statistiken. Fi.
 2. Kommunerna, Landstingen och Europa + Bilagedel. C.
 3. Mäns föreställningar om kvinnor och chefskap. S.
 4. Vapenlagen och EG. Ju.
 5. Kriminalvård och psykiatri. Ju.
 6. Sverige och Europa. En samhällsekonomisk konsekvensanalys. Fi.
 7. EU, EES och miljön. M.
 8. Historiskt vägval – Följderna för Sverige i utrikes- och säkerhetspolitiskt hänseende av att bli, respektive inte bli medlem i Europeiska unionen. UD.
 9. Förnyelse och kontinuitet – om konst och kultur i framtiden. Ku.
 10. Anslutning till EU – Förslag till övergripande lagstiftning. UD.
 11. Om kriget kommit... Förberedelser för mottagande av militärt bistånd 1949-1969 + Bilagedel. SB.
 12. Suveränitet och demokrati + bilagedel med expertuppsatser. UD.
 13. JIK-metoden, m.m. Fi.
 14. Konsumentpolitik i en ny tid. C.
 15. På väg. K.
 16. Skoterkörning på jordbruks- och skogsmark. Kartläggning och åtgärdsförslag. M.
 17. Års- och koncernredovisning enligt EG-direktiv. Del I och II. Ju.
 18. Kvalitet i kommunal verksamhet – nationell uppföljning och utvärdering. C.
 19. Rena roller i biståndet – styrning och arbetsfördelning i en effektiv biståndsförvaltning. UD.
 20. Reformerat pensionssystem. S.
 21. Reformerat pensionssystem. Bilaga A. Kostnader och individeffekter. S.
 22. Reformerat pensionssystem. Bilaga B. Kvinnors ATP och avtalspensioner. S.
 23. Förvalta bostäder. Ju.
 24. Svensk alkoholpolitik – en strategi för framtiden. S.
 25. Svensk alkoholpolitik – bakgrund och nuläge. S.
 26. Att förebygga alkoholproblem. S.
 27. Vård av alkoholmissbrukare. S.
 28. Kvinnor och alkohol. S.
 29. Barn – Föräldrar – Alkohol. S.
 30. Vallagen. Ju.
 31. Vissa mervärdeskattefrågor III – Kultur m.m. Fi.
 32. Mycket Under Samma Tak. C.
 33. Vandels betydelse i medborgarskapsärenden, m.m. Ku.
 34. Tekniskt utrymme för ytterligare TV-sändningar. Ku.
 35. Vår andes stämma – och andras. Kulturpolitik och internationalisering. Ku.
 36. Miljö och fysisk planering. M.
 37. Sexualupplysning och reproduktiv hälsa under 1900-talet i Sverige. UD.
 38. Kvinnor, barn och arbete i Sverige 1850-1993. UD.
 39. Gamla är unga som blivit äldre. Om solidaritet mellan generationerna. Europeiska äldreåret 1993. S.
 40. Längsiktig strålskyddsforskning. M.
 41. Ledighetslagstiftningen – en översyn. A.
 42. Staten och trossamfunden. C.
 43. Uppskattad sysselsättning – om skatternas betydelse för den privata tjänstesektorn. Fi.
 44. Folkbokföringsuppgifterna i samhället. Fi.
 45. Grunden för livslångt lärande. U.
 46. Sambandet mellan samhällsekonomi, transfereringar och socialbidrag. S.
 47. Avveckling av den obligatoriska anslutningen till studentkårer och nationer. U.
 48. Kunskap för utveckling + bilagedel. A.
 49. Utrikessekretessen. Ju.
 50. Allemanssparandet – en översyn. Fi.
 51. Minne och bildning. Museernas uppdrag och organisation + bilagedel. Ku.
 52. Teaterns roller. Ku.
 53. Mästarbrev för hantverkare. Ku.
 54. Utvärdering av praxis i asylärenden. Ku.
 55. Rätten till ratten – reformerat bilstöd. S.
 56. Ett centrum för kvinnor som våldtagits och misshandlats. S.
 57. Beskattning av fastigheter, del II – Principiella utgångspunkter för beskattning av fastigheter m.m. Fi.
 58. 6 Juni Nationaldagen. Ju.
 59. Vilka vattendrag skall skyddas? Principer och förslag. M.
 59. Vilka vattendrag skall skyddas? Beskrivningar av vattenområden. M.
 60. Särskilda skäl – utformning och tillämpning av 2 kap. 5 § och andra bestämmelser i utlänningslagen. Ku.
 61. Pantbankernas kreditgivning. N.
 62. Rationaliserad fastighetstaxering, del I. Fi.
 63. Personnummer – integritet och effektivitet. Ju.
 64. Med raps i tankarna? M.
 65. Statistik och integritet, del 2 – Lag om personregister för officiell statistik m.m. Fi.
 66. Finansiella tjänster i förändring. Fi.
 67. Räddningstjänst i samverkan och på entreprenad. Fö.
 68. Otillbörlig kurspåverkan och vissa insiderfrågor. Fi.
-

Statens offentliga utredningar 1994

Kronologisk förteckning

69. On the General Principles of Environment Protection. M.
 70. Inomkommunal utjämning. Fi.
 71. Om intyg och utlåtanden som utfärdas av hälso- och sjukvårdspersonal i yrkesutövningen. S.
 72. Sjukpenning, arbetsskada och förtidspension – förutsättningar och erfarenheter. S.
 73. Ungdomars välfärd och värderingar – en undersökning om levnadsvillkor, livsstil och attityder. C.
 74. Punktskatterna och EG. Fi.
 75. Patientskadelag. C.
 76. Trade and the Environment – towards a sustainable playing field. M.
 77. Tillvarons trösklar. C.
 78. Citytunneln i Malmö. K.
 79. Allmänhetens bankombudsman. Fi.
 80. Iakttagelser under en reform – Lägesrapport från Resursberedningens uppföljning vid sex universitet och högskolor av det nya resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning. U.
 81. Ny lag om skiljeförfarande. Ju.
 82. Förstärkta miljöinsatser i jordbruket – svensk tillämpning av EG:s miljöprogram. Jo.
 83. Övergång av verksamheter och kollektiva upp-sägningar. EU och den svenska arbetsrätten. A.
 84. Samvetsklausul inom högskoleutbildningen. U.
 85. Ny lag om skatt på energi.
En teknisk översyn och EG-anpassning.
– Motiv. Del I.
– Författningstext och bilagor. Del II. Fi.
 86. Teknologi och vårdkonsumtion inom sluten somatisk korttidsvård 1981-2001. S.
 87. Nya tidpunkter för redovisning och betalning av skatter och avgifter. Fi.
 88. Mervärdesskatten och EG. Fi.
 89. Tullagstiftningen och EG. Fi.
 90. Kart- och fastighetsverksamhet – finansiering, samordning och författningsreglering. M.
 91. Trafiken och koldioxiden – Principer för att minska trafikens koldioxidutsläpp. K.
 92. Miljözoner för trafik i tätorter. K.
 93. Levande skärgårdar. Jo.
 94. Dagspressen i 1990-talets medielandskap. Ku.
 95. En allmän sjukvårdsförsäkring i offentlig regi. S.
 96. Följdragstiftning till miljöbalken. M.
 97. Reglering av vattenuttag ur enskilda brunnar. M.
 98. Beskattning av förmåner. Fi.
 99. Domaren i Sverige inför framtiden – utgångspunkter för fortsatt utredningsarbete. Del A+B. Ju.
 100. Beskattningen vid gränsöverskridande omstruktureringar inom EG, m.m. Fi.
 101. Hög ribban!
Lärarkompetens för yrkesutbildning. U.
 102. Analys och utvärdering av bistånd. UD.
 103. Studiemedelsfinansierad polisutbildning. Ju.
 104. PVC - en plan för att undvika miljöpåverkan. M.
 105. Ny lagstiftning om radio och TV. Ku.
 106. Sjöarbetstid. K.
 107. Säkrare finansiering av framtida kärnavfalls-kostnader. M.
 108. Säkrare finansiering av framtida kärnavfalls-kostnader – Underlagsrapporter. M.
 109. Tåget kommer. K.
 110. Omsorg och konkurrens. S.
 111. Bilars miljöklassning och EG. M.
 112. Konsumenterna och livsmedelskvaliteten. En studie av konsumentupplevelser. Jo.
 113. Växande råvaror. M.
 114. Avfallsfri framtid. M.
 115. Sjukvårdsreformer i andra länder. S.
 116. Skyldighet att lagra olja och kol. N.
 117. Domstolsprövning av förvaltningsärenden. Ju.
 118. Informationsteknologin-Vingar åt människans förmåga. SB.
 119. Livsmedelspolitik för konsumenterna. – Reformen som kom av sig. Jo.
 120. Finansiell leasing av lös egendom. Ju.
 121. Bosparande. Fi.
 122. Trygghet mot brott i lokalsamhället. Kartläggning, principiella synpunkter och förslag. Ju.
 123. Miljöombudsman. M.
 124. Varu- och personkontroll vid EU:s yttre gräns. Ju.
 125. Samordnad insamling av miljödata. K.
 126. Husläkarreformens första halvår. S.
 127. Kronan Spiran Äpplet. En ny universitetsstruktur i södra Stockholmsområdet. U.
 128. Lokal Agenda 21 – en vägledning. M.
 129. Företagares arbetslöshetsersättning. A.
 130. Försäkring under krigsförhållanden. Fi.
 131. Skyddet vid den inre gränsen. Ju.
 132. Landstingens ansvar för kliniskt forsknings- och utvecklingsarbete. S.
 133. Miljöpolitikens principer. M.
 134. Överprövning av beslut i plan- och byggärenden. M.
-

Statens offentliga utredningar 1994

Kronologisk förteckning

135. The Key to Europe – a comparative analysis of entry and asylum policies in Western countries. Ku.
 136. Statliga myndigheters avtal. Fi.
 137. Internationella adoptionsfrågor. 1993 års Haagkonvention m.m. S.
 138. Rapport från Klimatdelegationen 1994. M.
 139. Ny socialtjänstlag. S.
 140. Gemensamt genomförande. Hur kan Sverige samarbeta med andra länder för att uppfylla åtaganden enligt klimatkonventionen. M.
 141. Arbetsrättsliga utredningar. Bakgrundsmaterial utarbetat av sekretariatet vid 1992 års arbetsrättskommitté. A.
 142. Vägtullar i Stockholmsregionen. K.
 143. Ekonomiadministrationen vid Linköpings universitet. U.
 144. Utjämning av kostnader och intäkter i kommuner och landsting. Fi.
 145. Ägarkoncentration i dagspress och radio/TV – fem promemorior och diskussionsinlägg. Ku.
 146. Massmedieforskning för bransch och samhälle. Ku.
 147. Former för statlig verksamhet. Fi.
 148. Förtidspension – en arbetsmarknadspolitisk ventil? S.
 149. Säkerhetskydd. Ju.
 150. Produktsäkerhet i offentlig verksamhet. C.
 151. Grupprättegång. Del A-C. Ju.
 152. Åtgärder för att främja nyanställningar. A.
 153. Ett nytt högskoleverk. U.
-

Statens offentliga utredningar 1994

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Om kriget kommit... Förberedelser för mottagande av militärt bistånd 1949-1969 + Bilagedel. [11]
Informationsteknologi
-Vingar åt människans förmåga. [118]

Justitiedepartementet

Vapenlagen och EG [4]
Kriminalvård och psykiatri. [5]
Års- och koncernredovisning enligt EG-direktiv.
Del I och II. Ju. [17]
Förvalta bostäder. [23]
Vallagen. [30]
Utrikessekretessen. [49]
6 Juni Nationaldagen. [58]
Personnummer – integritet och effektivitet. [63]
Ny lag om skiljeförfarande. [81]
Domaren i Sverige inför framtiden
– utgångspunkter för fortsatt utredningsarbete.
Del A + B. [99]
Studiemedelsfinansierad polisutbildning. [103]
Domstolsprövning av förvaltningsärenden. [117]
Finansiell leasing av lös egendom. [120]
Trygghet mot brott i lokalsamhället. Kartläggning,
principiella synpunkter och förslag. [122]
Varu- och personkontroll vid EU:s yttre gräns. [124]
Skyddet vid den inre gränsen. [131]
Säkerhetsskydd. [149]
Grupprättegång. Del A-C. [151]

Utrikesdepartementet

Historiskt vägval – Följderna för Sverige i utrikes- och säkerhetspolitiskt hänseende av att bli, respektive inte bli medlem i Europeiska unionen. [8]
Anslutning till EU – Förslag till övergripande lagstiftning. [10]
Suveränitet och demokrati
+ bilagedel med expertuppsatser. [12]
Rena roller i biståndet – styrning och arbetsfördelning i en effektiv biståndsförvaltning. [19]
Sexualupplysning och reproduktiv hälsa under 1900-talet i Sverige. [37]
Kvinnor, barn och arbete i Sverige 1850-1993. [38]
Analys och utvärdering av bistånd. [102]

Försvarsdepartementet

Räddningstjänst i samverkan och på entreprenad. [67]

Socialdepartementet

Mäns föreställningar om kvinnor och chefskap. [3]
Reformerat pensionssystem. [20]
Reformerat pensionssystem. Bilaga A.
Kostnader och individeffekter. [21]
Reformerat pensionssystem. Bilaga B.
Kvinnors ATP och avtalspensioner. [22]
Svensk alkoholpolitik – en strategi för framtiden. [24]
Svensk alkoholpolitik – bakgrund och nuläge. [25]
Att förebygga alkoholproblem. [26]
Vård av alkoholmissbrukare. [27]
Kvinnor och alkohol. [28]
Barn – Föräldrar – Alkohol. [29]
Gamla är unga som blivit äldre. Om solidaritet mellan generationerna. Europeiska äldreåret 1993. [39]
Sambandet mellan samhällsekonomi, transfereringar och socialbidrag. [46]
Rätten till ratten – reformerat bilstöd. [55]
Ett centrum för kvinnor som våldtagits och misshandlats. [56]
Om intyg och utlåtanden som utfärdas av hälso- och sjukvårdspersonal i yrkesutövningen. [71]
Sjukpenning, arbetsskada och förtidspension – förutsättningar och erfarenheter. [72]
Teknologi och vårdkonsumtion inom slutet somatisk korttidsvård 1981-2001. [86]
En allmän sjukvårdsförsäkring i offentlig regi. [95]
Omsorg och konkurrens. [110]
Sjukvårdsreformer i andra länder. [115]
Husläkarreformens första halvår. [126]
Landstingens ansvar för kliniskt forsknings- och utvecklingsarbete. [132]
Internationella adoptionsfrågor. 1993 års Haagkonvention m.m. [137]
Ny socialtjänstlag. [139]
Förtidspension – en arbetsmarknadspolitisk ventil? [148]

Kommunikationsdepartementet

På väg. [15]
Citytunneln i Malmö. [78]
Trafiken och koldioxiden – Principer för att minska trafikens koldioxidutsläpp. [91]
Miljözoner för trafik i tätorter. [92]
Sjöarbetstid. [106]
Tåget kommer. [109]
Samordnad insamling av miljödata. [125]
Vägtullar i Stockholmsregionen. [142]

Statens offentliga utredningar 1994

Systematisk förteckning

Finansdepartementet

- Ändrad ansvarsfördelning för den statliga statistiken. [1]
Sverige och Europa. En samhällsekonomisk konsekvensanalys. [6]
JIK-metoden, m.m. [13]
Vissa mervärdesskattefrågor III – Kultur m.m. [31]
Uppskattad sysselsättning – om skatternas betydelse för den privata tjänstesektorn. [43]
Folkbokföringsuppgifterna i samhället. [44]
Allemanssparandet – en översyn. [50]
Beskattning av fastigheter, del II – Principiella utgångspunkter för beskattning av fastigheter m.m. [57]
Rationaliserad fastighetstaxering, del I. Fi. [62]
Statistik och integritet, del 2
– Lag om personregister för officiell statistik m.m. [65]
Finansiella tjänster i förändring. [66]
Otillbörlig kurspåverkan och vissa insiderfrågor. [68]
Inomkommunal utjämning. [70]
Punktskatterna och EG. [74]
Allmänhetens bankombudsman. [79]
Ny lag om skatt på energi.
En teknisk översyn och EG-anpassning.
– Motiv. Del I.
– Författningstext och bilagor. Del II. [85]
Nya tidpunkter för redovisning och betalning av skatter och avgifter. [87]
Mervärdesskatten och EG. [88]
Tullagstiftningen och EG. [89]
Beskattning av förmåner. [98]
Beskattningen vid gränsöverskridande omstruktureringar inom EG, m.m. [100]
Bosparande. [121]
Försäkring under krigsförhållanden. [130]
Statliga myndigheters avtal. [136]
Utjämning av kostnader och intäkter i kommuner och landsting. [144]
Former för statlig verksamhet. Fi. [147]

Utbildningsdepartementet

- Grunden för livslångt lärande. [45]
Avveckling av den obligatoriska anslutningen till studentkårer och nationer. [47]
Iakttagelser under en reform – Lägesrapport från Resursberedningens uppföljning vid sex universitet och högskolor av det nya resurstilldelningssystemet för grundläggande högskoleutbildning. [80]
Samvetsklausul inom högskoleutbildningen. [84]
Höj ribban!
Lärarkompetens för yrkesutbildning. [101]
Kronan Spiran Äpplet. En ny universitetsstruktur i södra Stockholmsområdet. [127]

- Ekonomiadministrationen vid Linköpings universitet. [143]
Ett nytt högskoleverk. [153]

Jordbruksdepartementet

- Förstärkta miljöinsatser i jordbruket – svensk tillämpning av EG:s miljöprogram. [82]
Levande skärgårdar. [93]
Konsumenterna och livsmedelskvaliteten. En studie av konsumentupplevelser. [112]
Livsmedelspolitik för konsumenterna.
– Reformen som kom av sig. [119]

Kulturdepartementet

- Förnyelse och kontinuitet – om konst och kultur i framtiden. [9]
Vandelns betydelse i medborgarskapsärenden, m.m. [33]
Tekniskt utrymme för ytterligare TV-sändningar. [34]
Vår andes stämma – och andras.
Kulturpolitik och internationalisering. [35]
Minne och bildning. Museernas uppdrag och organisation + bilagedel. [51]
Teaterns roller. [52]
Mästarbrev för hantverkare. [53]
Utvärdering av praxis i asylärenden. [54]
Särskilda skäl – utformning och tillämpning av 2 kap. 5 § och andra bestämmelser i utlänningslagen. [60]
Dagspressen i 1990-talets medielandskap. [94]
Ny lagstiftning om radio och TV. [105]
The Key to Europe – a comparative analysis of entry and asylum policies in Western countries. [135]
Ägarkoncentration i dagspress och radio/TV – fem promemorior och diskussionsinlägg. [145]
Massmedieforskning för bransch och samhälle. [146]

Näringsdepartementet

- Pantbankernas kreditgivning. [61]
Skyldighet att lagra olja och kol. [116]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Ledighetslagstiftningen – en översyn [41]
Kunskap för utveckling + bilagedel. [48]
Övergång av verksamheter och kollektiva uppsägningar. EU och den svenska arbetsrätten. [83]
Företagares arbetslöshetsersättning. [129]
Arbetsrättsliga utredningar. Bakgrundsmaterial utarbetat av sekretariatet vid 1992 års arbetsrättskommitté. [141]
Åtgärder för att främja nyanställningar. [152]

Statens offentliga utredningar 1994

Systematisk förteckning

Civildepartementet

- Kommunerna, Landstingen och Europa.
+ Bilagedel. [2]
Konsumentpolitik i en ny tid. [14]
Kvalitet i kommunal verksamhet – nationell
uppföljning och utvärdering. [18]
Mycket Under Samma Tak. [32]
Staten och trossamfunden. [42]
Ungdomars välfärd och värderingar – en under-
sökning om levnadsvillkor, livsstil och attityder. [73]
Patientskadelag. [75]
Tillvarons trösklar. [77]
Produktsäkerhet i offentlig verksamhet. [150]

Miljö- och naturresursdepartementet

- EU, EES och miljön. [7]
Skoterkörning på jordbruks- och skogsmark.
Kartläggning och åtgärdsförslag. [16]
Miljö och fysisk planering. [36]
Långsiktig strålskyddsforskning. [40]
Vilka vattendrag skall skyddas? Principer och
förslag. [59]
Vilka vattendrag skall skyddas? Beskrivningar av
vattenområden. [59]
Med raps i tankarna? [64]
On the General Principles of Environment
Protection. [69]
Trade and the Environment – towards a
sustainable playing field. [76]
Kart- och fastighetsverksamhet – finansiering,
samordning och författningsreglering. [90]
Följdlagstiftning till miljöbalken. [96]
Reglering av vattenuttag ur enskilda brunnar. [97]
PVC – en plan för att undvika miljöpåverkan. [104]
Säkrare finansiering av framtida kärnavfallskostnader.
[107]
Säkrare finansiering av framtida kärnavfallskostnader
– Underlagsrapporter. [108]
Bilars miljöklassning och EG. [111]
Växande råvaror. [113]
Avfallsfri framtid. [114]
Miljöombudsman. [123]
Lokal Agenda 21 – en vägledning. [128]
Miljöpolitikens principer. [133]
Överprövning av beslut i plan- och byggändan. [134]
Rapport från Klimatdelegationen 1994. [138]
Gemensamt genomförande. Hur kan Sverige
samarbeta med andra länder för att uppfylla
åtaganden enligt klimatkonventionen. [140]
-

KUNGL. BIBL.

1995-01-30

STOCKHOLM

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-20 50 21, TELEFON 08-690 90 90

ISSN: 0375-250X ISBN: 91-38-13862-X